קונטרס

אאלפך חכמה

בלבבי משכן אבנה

אוצר האותיות

ערך בשם

תורה לשמה

תורת ישעשועים

לא מוגה כלל

© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור קונטרס
'אאלפך חכמה',
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
ישלח בקשה במייל:
bilvavi231@gmail.com

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים, ניתן ליצור קשר
עם מערכת
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

נשמח לקבל הערות והארות,
וכן תוספות קצרות על
הקונטרס, על מנת לתקן
ולהוסיף במהדורה הבאה
בע"ה.
כמו כן, המעוניין לסייע להגיה
את הקונטרס כל שבוע לפני
צאתו, יפנה למערכת.

להאזנה לשיעור
בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקישים: כוכבית [*]
סולמית [#] ->
[מספר שיעור] ->
סולמית [#]

תוכן העניינים
"בא אל התיבה"

ערך בשם

עבודה

בלבביפדיה עבודה ה' בשם ..... ז

בלבביפדיה עבודה ה' תמצית השיעור ..... יח

מחשבה

בלבביפדיה מחשבה בשם ..... כא

סוגיות במחשבה בשם ..... ל

אתחלתא דגאולה

מלחמה - שלום בשם ..... לט

רל"א שערים

צירוף ב-מ/ ב-ש / מ-ש ..... מג

קבלה

בלבביפדיה קבלה בשם ..... מט

מילון ערכים בקבלה בשם ..... נד

ארמית

מילון ערכים בארמית בשם ..... נז

שולחן ערוך-או"ח

תשעה באב סימן תקנו - סעיף א' ..... סא

מדור ליקוטים

ליקוטים ערך בושם ..... סה

מדור
עבודה

בלבביפדיה עבודת ה'

בשם

בלבביפדיה עבודת ה'

תמצית השיעור

בלבביפדיה עבודת ה'

בשם

גדר בשמים שמסלקים ריח רע וגדר בשמים שיסודם ריח טוב

בשם - כמו שנאמר בקרא (שמות ל, כג) "בשמים ראש". ובעיקר עניינם של הבשמים ישנם כמה וכמה חלקים, החלק הראשון זהו בשמים שכל עניינם הוא סילוק של ריח רע, ומצד כך נאמר לדינא ביחס לחיוב ברכה שיש על בשמים, שכשהבשמים אינם באים אלא לסלק ריח רע, כגון באופן ששמים אותם בשביל לסלק ריח של מתים וכדו', אין מברכים עליהם, כיון שהברכה לא חלה אלא על דבר שכל עניינו הוא לגלות את הטוב ולא על דבר שעניינו הוא רק לסלק רע ולכן אין ראוי לברך עליהם, זהו א"כ מדרגת הבשמים התחתונה שלא מתגלה בעיקרה הטוב אלא בעיקר סילוק הרע.

והחלק העליון יותר זה כל סוגי הבשמים שחז"ל תיקנו עליהם ברכה וכמו שיש חיוב ברכת הנהנין על שאר ההנאות כמו באכילה שהאדם אוכל[א] כך יש חיוב ברכה על מיני בשמים והיינו פירות או עצים או עשבים שמולידים ריח טוב, שהריח שלהם מחייב ברכה, ובכללות, כמו שיש ברכה על כל דבר שאדם נהנה ממנו, כך יש חיוב ברכה על בשמים מכח ההנאה של חוש הריח שיש מהם.

וכהגדרה כוללת ממש, יש את הפה שבאדם ויש את החוטם שמעל הפה, הפה הוא מקום האכילה שמחייב את ברכות הנהנין של אכילה, ולמעלה מן הפה נמצא החוטם שמחייב את ברכות ההנאה של הריח, כלומר, האכילה נעשית בדבר חומרי שיש בו ממש שהרי אוכלים דבר גשמי ומוחשי, ולעומת כך הריח הוא דבר רוחני שלכן הוא נקרא ריח שקרוב לרוח-רוחניות כמו שאומר ה'כתב והקבלה' ועוד, וכיון שהריח הוא דבר יותר רוחני, לכן ההנאה של הריח נמצאת בחוטם שהוא למעלה מן הפה שהוא מקום ההנאה של האכילה.

ומ"מ, זוהי המדרגה הנוספת של הריח, ריח שיש בו חיוב ברכה.

אבל בעומק יותר, הרי כמו שלגבי ברכות הנהנין של אכילה יש ברכה כללית 'שהכל נהיה בדברו' ויש ברכות פרטיות כדוגמת 'המוציא לחם מן הארץ', 'בורא מיני מזונות', 'הגפן', 'העץ', ו'האדמה' שהם ברכות פרטיות, כך גם לגבי ברכות הריח יש ברכה כללית של 'בורא מיני בשמים'[ב] שמקבילה ל'שהכל', ויש שלוש סוגי ברכות פרטיות של ברכות הריח, ואלו הן - ברכת 'הנותן ריח טוב בפירות' שתיקנו אותה על פרי שעומד בעיקרו לאכילה שבאופן שיש בו גם ריח טוב, מברכים על הריח שבו "הנותן ריח טוב בפירות"[ג], כלומר, זהו ברכה בדבר שעומד גם לצורך אכילה בפה וגם לצורך הרחה בחוטם. ובנוסף לכך תיקנו עוד שתי ברכות פרטיות על בשמים שאינם עומדים אלא להרחה בחוטם שהם - 'בורא עצי בשמים' ו'בורא עשבי בשמים', וא"כ, יש את הברכה הכללית - 'בורא מיני בשמים', ויש את שלושת הברכות הפרטיות, ברכה על פירות, ברכה על עצים וברכה על עשבים.

א וכמו"כ ברכות אחרות כמו ברכת שהחיינו על דבר חדש, וכן ע"ז הדרך.

ב כמו שאנו נוהגים במוצ"ש לברך 'בורא מיני בשמים' (ע' מ"ב סי' רצ"ז סק"א).

ג ויש נידון רחב בפוסקים באופן שמביאים לפני האדם דבר מאכל על מנת לאוכלו האם הוא מברך ברכת הריח על מה שהוא מריח אותו, או שצריך שהוא יטול אותו דייקא ע"מ להריח אותו - סוגיא שיש בה סתירות ודקויות בדבר הפוסקים.

ג' המדרגות שבריח טוב - מדרגת הנאת ריח כפשוטו, מדרגת הנאת הנשמה שבריח ומדרגת ריח של קודם החטא

וביאור עומק הסוגיא לפי זה - כפשוטו במדרגה הזו של ריח שלא בא לסלק את הרע אלא יסודו ריח טוב, גדר הדבר הוא שכמו ששייך הנאה של אכילה בפה כך יש הנאה ששייכת לחוטם, אבל בעצם שניהם במדרגה של הנאת הגוף שחלק מהנאת הגוף זה ריח טוב.

אבל המדרגה עליונה שלמעלה מכך זה שורש הריח שנקרא ריח מלשון רוח-רוחניות כי הוא דבר רוחני ומצד כך אומרים חז"ל שריח הוא 'דבר שהנשמה נהנית ממנו' כלומר זה הנאה של ריח שהיא **הנאה של נשמה** ולא הנאה של גוף, ומצד כך, הנאת ריח אינה שייכת כלל להנאת אכילה של הפה כיון שכל יסודה של אכילת הפרי היא אכילה של דבר חומרי, משא"כ הריח שמתגלה בחוטם - מצד המדרגה היותר עליונה שבו - הוא שייך לנשמה שנמצאת בחוטם שעל זה נאמר בקרא (בראשית ב, ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים' שזה הרוח חיים הנשמה שנמצאת בחוטמו של האדם, ומצד כך הברכה ששייכת להרחת החוטם היא נוגעת למדרגת הנאה שהנשמה נהנית ממנה והרי שבעומק זה ברכה על הנאת הנשמה.

אבל ביתר עומק, ישנה מדרגה עליונה יותר בריח שהרי כדברי רבותינו כידוע, בחטא אדם הראשון נפגמו כל חושי האדם, והחוש היחיד שלא נפגם זהו חוש הריח, ומבואר א"כ שישנה בחינה נוספת בחוש הריח שהוא נוגע במקום שאין בו חטא, כלומר מצד המדרגה של 'חוש שהנשמה נהנית ממנו' עדיין יתכן שיש בו פגם מכח החטא שהרי גם הנשמות נפגמו בחטא, אבל במדרגה העליונה יותר, הרי כמו שהוזכר שאר החושים נפלו בחטא אדם הראשון, ובפרטות - כח הראיה נפגם ב'ותרא האשה' (בראשית ג, ו), כח השמיעה נפגם ב'כי שמעת לקול אשתך' (שם שם, יז) וחוש המישוש זה מה שחוה נגעה בפירות כמו שנאמר (שם שם ו) "ותקח מפריו", וכח האכילה זה כמובן עצם האכילה מעץ הדעת, והרי שכל החושים הללו נפגמו, וא"כ חוש הריח שהוא החוש של הנשמה שלא נפגם, יש בו הבחנה עליונה של חוש שהוא נוגע במקום של הרחה של קודם החטא.

ואלו הם, אם כן, סדר ארבעת המדרגות שנתבארו מתתא לעילא בבשמים שמהם נובע חוש הריח -

המדרגה התחתונה זהו ריח של בשמים שנועד לסלק ריח רע שעל זה לא תיקנו חז"ל ברכה.

המדרגה העליונה יותר זה חוש הריח של בשמים שכמו שיש הנאה של אכילה כך יש גם הנאת הגוף של חוש הריח.

המדרגה השלישית זה מה שחוש הריח נוגע בהנאה הרוחנית של הנשמה.

והמדרגה הרביעית היא שזה נוגע בחוש של קודם החטא.

אלו הם בתמצית ארבעת המדרגות של הבשמים בחוש הריח הנולד מהם, כפי מה שמתגלה מדברי רבותינו.

ב' מדרגות הריח שמתגלות ב'ריח טוב בפירות' וב'עשבי בשמים' שורשם בעץ הדעת ומדרגת הריח שמתגלה ב'עצי בשמים' שורשה בעץ החיים

ונתבונן להבין את שרשי הדברים - הרי המדרגה התחתונה שנתבארה היא חוש הריח שבא לסלק את מקום הרע ולעומת כך המדרגה העליונה יותר זהו חוש הריח הטוב.

וכמו שברור, שורש שתי המדרגת הללו של חוש הריח הוא באכילת אדם הראשון וחוה שאכלו מעץ הדעת טוב ורע, המדרגה הנפולה של חוש הריח שבא לסלק את הריח רע זה משורש מה שיש רע בעץ הדעת, והמדרגה העליונה יותר של חוש הריח הטוב שהיא מעין כח האכילה שבפה, מקבילה לעירוב הטוב והרע שיש בעץ הדעת.

והדבר מתגלה בכללות בברכת 'בורא

מיני בשמים' ובפרט בברכה של 'הנותן ריח טוב בפירות', כיון שהפירות שיש בידינו הם משורש הפרי של עץ הדעת, והרי שהכח שיש בחוטם להריח את אותם פירות הינו מצורף לכח אכילת הפירות שבפה - שזה גופא הרי עומק ההגדרה של 'הנותן ריח טוב **בפירות**' דייקא שהם עומדים גם לאכילה ששייכת לפה וגם להרחה ששייכת לחוטם, אלא שבזה עצמו יש את שתי המדרגות, יש בו את המדרגה התחתונה שבריח הפירות שבאים לסלק את הרע שבעץ הדעת, ויש בו את המדרגה עליונה של 'הנותן ריח **טוב** בפירות' שמכח 'עץ הדעת **טוב**' שמתגלה בהם כח חוש הריח מצד הטוב שבו. אלו הם שתי המדרגות הללו שעומדות בעומק, רע לעומת טוב וטוב לעומת רע.

והמדרגה העליונה שנתבארה היא של חוש הריח שהנשמה נהנית ממנו אלא שעל אף שיש בו הנאה לנשמה זהו חוש שלאחר החטא, ומהו שורש אותה מדרגה? - הגדרת הדבר, כיון שגם הנשמות נפגמו בחטא כדברי רבותינו[ד], לכן על אף שזה חוש של נשמה, זה נופל מהמדרגה של חוש הריח העליון וההנאה ממנו היא הנאה של אחר החטא.

והמדרגה הזאת מתגלה בכללות בברכת 'בורא **מיני** בשמים', ובפרטות במיני בשמים של עשבים שמברכים עליהם את ברכת 'בורא **עשבי** בשמים', כלומר, הרי כשאדם הראשון חטא הושפלה קומתו כמו שדורשים חז"ל מהפסוק "ותשת עלי כפכה" ומכאן ואילך כמבו' בלשון הגמ' בפסחים (קיח) שאדם הראשון אמר לאחר קללתו 'אני וחמורי נאכל מאבוס אחד' [עד שנאמר לו (בראשת ג, יט) "בזעת אפך תאכל לחם" שאז נתיישבה דעתו], והיינו שבדקות אדם הראשון יורד בעצם למדרגה כזו שתפיסת האכילה שלו היא תפיסת אכילה של בהמה שדרכה לאכול עשבים[ה], וזוהי א"כ המדרגה השלישית שבריח, מדרגת 'עשבי בשמים' שהריח הוא במדרגת הנאה של נשמה אבל באופן שיש בה פגם.

אבל המדרגה הרביעית זוהי המדרגה המתגלה בכללות בברכת 'בורא מיני בשמים' ובפרטות בברכת 'בורא **עצי** בשמים' שהיא כבר ריח שהוא מעין האור של מדרגת עץ החיים, ריח שהנשמה נהנית ממנו אבל באופן של קודם החטא ולמעלה מן החטא.

אלו הם א"כ, בקצרה ארבעת המדרגות שישנם בהרחת הבשמים, וסדרם בתמצית -

א. עץ הדעת טוב ורע לסלק את הרע.

ב. עץ הדעת טוב שב'הנותן ריח טוב בפירות'.

ג. 'עשבי בשמים' שהוא ריח טוב שהנשמה נהנית ממנו אבל אחר החטא.

ד. והמדרגה היותר עליונה של 'עצי בשמים' ששורשה מונח בעץ החיים.

ג' סוגי הבשמים המתגלים במדרגת משה רבינו - משה בגימטריא 'בשגם' - בשם ג'

ונתבונן להבין - שורש חוש ההרחה מתגלה במדרגת נפש בעיקר במדרגת משה רבינו - זה מתגלה בכמה וכמה פנים, אבל בפנים אחד יסודיות זה כדברי חז"ל כידוע 'מרדכי בדורו כמשה בדורו' ומצד כך כמו שמבואר בגמ' הרמז של **מרדכי** בתורה זה בפסוק (שמות ל, כג) "ואתה קח לך בשמים ראש **מר דרור**" שמתרגם זאת התרגום **מירא דכיא**, וכיון שמרדכי בדורו שקול כמשה בדורו לכן נאמר כאן דייקא למשה 'ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור' והרי שמתגלה הן במרדכי והן במשה תפיסת חוש הריח.

ורמז נוסף לדבר זה במילה **בשם** עצמה שהיא עולה עם האותיות בגימטריא **משה**, ויתר על כן שהרי הגמ' בחולין אומרת משה מן התורה מנין שנאמר (בראשית ו, ג) "**בשגם** הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה" ו'**בשגם**' זה בגימטריא **משה**, ו'**בשגם**' זה אותיות **בשם-ג'** שזה הגימטריא של **משה**.

[ד] כהגדרה כוללת מאד.

[ה] שהרי רוב בהמות על דרך כלל אינם אוכלים פירות אלא עשבים.

ולפי מה שנתבאר לעיל, **הבשם-ג'** זהו ג' מדרגות הבשמים שנתבארו, שהרי כמובן המדרגה התחתונה של בשם שבא לסלק ריח רע אינה שייכת למדרגת משה שהרי שורשו של משה הוא ב'עץ הדעת טוב' ולא ב'עץ הדעת רע' כמו שברור ופשוט, וא"כ ישנם רק ג' מיני בשמים דתיקון שכמו שנתבאר הם מקבילים לג' מיני הברכות הפרטיות שישנם בבשמים - 'הנותן ריח טוב בפירות', 'בורא עשבי בשמים', 'בורא עצי בשמים'. ומקבילים לשלושת ההבחנות היסודיות שבבשמים[1], וא"כ ג' סוגי הבשמים הללו מתגלה במדרגת משה רבינו שזהו ה'בשגם' - "בשם-ג'" שבגימטריא **משה**.

ונתבונן להבין את הדברים ביתר עומק - הרי בביהמ"ק מלבד עבודת הקרבנות שזה כולל זבחים מנחות ונסכים. יש את העבודה בבשמים שבהקטרת הקטורת, והרי כלל עבודת הקרבנות שמוגדרים כל' חז"ל 'אכילת מזבח' שייכים למזבח החיצון ואילו עבודת הקטורת שייכת למזבח הפנימי, ובהקבלה למה שהוזכר בראשית הדברים, כמו שבצורת אדם סדר בריאת האדם הוא שהחוטם הוא למעלה מן הפה והיינו שחוש הריח שבחוטם הוא למעלה ממקום האכילה שבפה, כך גם בביהמ"ק, המקום של 'אכילת גבוה' הוא חיצוני יותר במזבח החיצון ומקום הקטרת הקטורת הוא במקום פנימי יותר במזבח הפנימי.

ג' מדרגות הקטורת - קטורת בחוץ שבאה לסלק נגף, קטורת של כל השנה וקטורת של יוהכ"פ לפני ולפנים

וביתר עומק, הרי היה בבית המקדש את ההקטרה של כל השנה כולה והיה את ההקטרה של יום הכפורים, בכל השנה כולה מקום ההקטרה הוא במזבח הפנימי, אבל ביום הכפורים, מלבד ההקטרה במזבח הפנימי, יש הקטרה נוספת בקודש הקדשים וכדברי הברייתא הידועים (כריתות ו, א) שבקטורת היו שס"ח מנים, שס"ה מנים כמנין ימות החמה ושלושה המנים היתרים היו ליום הכיפורים, כלומר, מונח כאן שתי מדרגות בעבודת ההקטרה של הקטורת, וכמו שברור ופשוט - לעומת ה'אכילת גבוה' שמקבילה למדרגת אכילת הגוף שמתגלה במזבח החיצון, ההקטרה שמקטירים כל השנה כולה על מזבח הפנימי שייכת למדרגת חוש הריח הטוב שבבחינת 'חוש שהנשמה נהנית ממנו'.

אבל למעלה מכך, כיון שיום הכפורים הוא יום של מחילת עוונות ומאיר בו האור שאין חטא מעין המדרגה של קודם החטא, ההקטרה שקיימת בו היא הקטרה של חוש הריח העליון - לא רק 'חוש שהנשמה נהנית ממנו' בלבד, אלא הקטרה שמאיר בה התפיסה של נשמה שאין בה חטא, זוהי ההארה של קטורת של יום הכפורים.

ומצד כך, מה שכל ימות השנה ישנם שס"ה מנים כמנין ימות החמה שהיא נקראת חַמָּה מלשון חֵמה[2], היינו משום שהיה בקטורת כח שמסלק את החֵמה כדברי הגמ' הידועים בשבת (פט, א) בסוגיא דמתן תורה שכשמשה עלה למרום כל המלאכים מסרו לו דבר - "ואף מלאך המות מסר לו דבר שנאמר ויתן את הקטורת ויכפר על העם" וכו' והיינו שמשה רבינו השתמש בכח הקטורת בשביל לסלק את הנגף שהיה בבני ישראל וכמו שמבואר בקרא (במדבר יז, יא) "ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת" וגו' משום שהקטורת מסלק את הנגף.

ובדקות, הגילוי בקטורת של כל ימות השנה שיש בה שס"ה מנים כנגד ימות החמה היינו משום שהיא שורש לקטורת שנועדה לסלק את מציאות החֵמה והגילוי של זה בפועל זהו בקטורת שמקטירים אותה בחוץ

[1] אלא שיש את ה'בורא מיני בשמים' שהוא הכח הכולל שכלולים בו שלושת ההבחנות הפרטיות הללו.
[2] מלבד כפשוטו שהיא נקראת חמה מלשון חום כמובן.

לסלק נגף שמסלקת את קלקולה של הַחֲמָה בבחינת חֵמה[ח], אבל כמובן אין זה כל עניינה של הקטורת שנמצאת במזבח הפנימי, ועיקר מדרגת הקטורת שבמזבח הפנימי היא בבחינת 'וממגד תבואות שמש' (דברים לג, יד) שזה השמש שמשביחה פירות, וזה עיקר ההקטרה במזבח הפנימי ששייכת ל'תבואות שמש' שזה מדרגת הריח טוב דתיקון, שכנגד ברכת 'הנותן ריח טוב בפירות'. משא"כ בקטורת שמקטירים בחוץ, היא שורש של חַמָה שבאה לסלק חֲמה וכעס, - ובעומק, מי שמקטיר בפנים הקטרה שהיא שלא כדין, מתעורר בו אותה חֵמה, וזה גדר ההקטרה שהיתה אצל נדב ואביהוא, וכן מה שהיה אצל קורח וכו'.

ג' המנים הנוספים בקטורת דיוהכ"פ - כנגד ג' מדרגות הריח טוב שמתעלות ביום הכפורים

ונתבונן להבין לפי"ז ביתר עומק מהו שורש הקטורת הפנימית שמקטירים ביום הכפורים - הרי כמו שהוזכר, הקטורת שהיו מקטירים ביום הכפורים היתה מהשלושה מנים היתירים על השס"ה מנים של כל ימות השנה, ולכאורה היה סברא לומר שכיון שלכל יום מהש"ס ימים שבשנה[ט] יש מנה, ויום הכפורים הוא ג"כ אחד מימות השנה שיש לו מנה שמקטירים בו קטורת כבכל יום ויום, א"כ כשמוסיפים קטורת ביום הכפורים הסברא הפשוטה יותר אומרת שיכפילו את השיעור ויוסיפו עוד מנה אחד בכדי שיהיו יחד שס"ו מנים, ולמה יש תוספת של עוד שלושה מנים יתירים דיקא ביוהכ"פ - אבל מונחת כאן ההגדרה שהקטורת של יום הכפורים מחברת בעומק את כל שלושת מדרגות הריח שישנם.

והרי כפי שנתבאר סדר מהלך הדברים מה הם כל ד' מדרגות הריח שישנם, יש את מדרגת הריח של סילוק הרע שהיא המדרגה התחתונה שזה מדרגה שלא מתגלה ביוהכ"פ בסדר ההקטרה אלא היא מתגלה בשעיר לעזאזל של יוהכ"פ ששייך לחלקו של עשיו, אבל ג' המדרגות העליונות יותר שהם שלושה מיני ריח טוב שבבושם - ריח בבחינת 'הנותן ריח טוב בפירות', ריח שבבחינת 'בורא עשבי בשמים' וריח שבבחינת 'בורא עצי בשמים' הם הם שלושה הבחנות בריח שמתגלים בשלושת המנים הנוספים שהיו ביוהכ"פ שמקטירים אותם לפני ולפנים, והיינו שבעומק לא מקטירים בקטורת סוג אחד של הרחה אלא מקטירים את כל סוגי ההרחה שבבחינת ה'**בשגם**', **בשם-ג'** שבגימטריא **משה**, מכח משה רבינו שהוא זה שקיבל את הקטורת מתנה.

וא"כ, הקטורת שמוקטרת ביום הכפורים בצד העליון שבה, חובקת בתוכה את כל שלושת חלקי ההקטרה שישנם, מהמדרגה התחתונה של 'הנותן ריח טוב בפירות' והמדרגה של 'עשבי בשמים', עד המדרגה היותר העליונה של 'עצי בשמים' ששייך למקום שאין בו חטא שמתגלה דייקא ביום הכפורים שהוא יום שאין בו מציאות של חטא כלל.

אבל בעומק, הרי ביום הכפורים אין לא אכילה ולא שתיה, ומצד כך גם במדרגת 'הנותן ריח טוב בפירות' שכל השנה כולה זה בדבר שעומד הן לאכילה והן להרחה[י], ביום הכפורים הרי זה לא ריח שמצורף לאכילה, שהרי כשמביאים לפניו פרי שיוצא ממנו ריח טוב, זה לא פרי שעומד כעת לאכילה כיון שאכילה ושתייה הם מחמשת העינויים שנאסרו ב'תענו את נפשותיכם של יום הכפורים', וא"כ, יום הכפורים מביא את הפרי שהוא יהיה עומד רק לריח והרי שהוא מעלה אותו ממדרגת

[ח] והקטורת הזו שבאה לסלק את הנגף דייקא הקטירו אותה בחוץ, והיא מקבילה למדרגת הריח התחתונה שבאה רק לסלק ריח רע שזה ריח שאין מברכין עליו.

[ט] ועל אף ששנת לבנה היא שנ"ד יום, ידועים דברי הגר"א ששנת חמה היא שנה מר"ה עד ר"ה בצירוף עשרת הימים ומשהו שמר"ה עד יוהכ"פ והיינו שהיום השס"ה של שנה שעברה נוגע ביום הכפורים שבשנה שלאחריה.

[י] וכשנוטלים אותו להרחה לכו"ע מברכים עליו את הברכה.

הפה שמצטרף לחוטם ששייך גם לאכילה וגם להרחה, למדרגה העליונה יותר שאיננו עומד אלא למציאות ההרחה.

וא"כ, אלו הם השלושה מנים יתרים של יום הכפורים שמקבילים לשלושת מדרגות הריח שמתעלות במדרגת יוהכ"פ, ואמנם לאחר יום הכפורים כדרשת חז"ל כידוע יוצאת בת קול שאומרים 'לך אכול בשמחה לחמך וכו' כי כבר רצה אלקים את עוונך' - אבל זה רק **במוצאי** יום הכפורים, משא"כ ביום הכפורים עצמו גם מצד 'הנותן ריח טוב בפירות' זה מדרגת הרחה שחוזרת ונכללת במדרגות העליונות של 'עשבי בשמים' ו'עצי בשמים' ועי"כ כל שלושת החלקים של הריח חוזרים בשלושה מנים הללו להיות נקטרים ונקשרים[א] בשורש העליון של מדרגת נשמה.

והרי כדברי רבותינו כידוע מאד, יום הכפורים הוא במדרגת נשמה, ועל אף שמהצד התחתון זה מדרגת נשמה שלאחר החטא שיש מציאות של חטא אלא שיש מחילת עוונות, שזה כנגד ברכת 'בורא עשבי בשמים' מדרגת נשמה שלאחר החטא, אבל מהצד הפנימי יותר מתגלה שיום הכפורים הוא יום שאין בו עוון כלל שזה כנגד ברכת 'בורא עצי בשמים' מדרגת נשמה שקודם החטא, שזה השורש של מדרגת ההרחה העליונה שמתגלה ביום הכפורים בהקטרה שמקטירים בו לפני ולפנים כמו שנתבאר.

עומק ההרחה של ריח שקודם החטא - לעורר את ה"ויפח באפיו נשמת חיים"

אבל נתבונן להבין ביתר עומק את שורש ההרחה, כהמשך לדברים שנתבארו - הרי ביצירת אדם נאמר מחד מקרא מלא (בראשית ב, ז) "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה" שזה יצירת הגוף אבל מאידך - (שם שם) "ויפח באפיו נשמת חיים", שזה הנשמה, ומה שנתבאר בכללות עד השתא ששורש הריח שייך לנשמה כלשון חז"ל שהוזכר "חוש שהנשמה נהנית ממנו".

אבל ביתר עומק, כאשר האדם מריח ריח במדרגה העליונה של הריח והוא מכניס את הריח טוב אל תוכו, מתגלה באותה הרחה מעין ה"ויפח באפיו נשמת חיים", - אם הוא מריח ריח של אחר החטא, א"כ זה לא שייך למדרגה של אדם הראשון ביצירתו שנאמר בו "ויפח באפיו נשמת חיים" שהרי כשהקב"ה נפח באדם את הנשמה זה הרי היה נשמה של קודם החטא.

אבל כשמריחים ריח של קודם החטא זה מעין ה"ויפח באפיו נשמת חיים" שנכנס כביכול רוח מהקב"ה לאדם ומשם שורש נשמתו של האדם, וכמו כן כשמריחים ריח **במדרגה הפנימית והעליונה**, הרי שמעוררים עי"כ את ה'ויפח באפיו נשמת חיים'.

ועל זה דייקא נתקנה בעומק ברכת "בורא עצי בשמים" שהיא ברכה על מדרגת הריח העליונה, כיון שהאדם עצמו הרי הוא במדרגת עץ כמו שנאמר בקרא (דברים כ, יט) "כי האדם עץ השדה" וזה העץ דתיקון שהאדם היה ראוי לאכול ממנו דהיינו אכילה מעץ החיים שיתקיים בו 'וחי לעולם' (בראשית ג, כב) מכח שהוא עצמו במדרגת עץ, ואז היה מתגלה בריח כח ה'ויפח באפיו נשמת חיים' במדרגת ריח ששייכת דייקא למדרגת עץ - 'עצי בשמים', ובשורש העליון זה לא 'עצי' לשון רבים אלא זה עץ אחד, עץ החיים.

כלומר - במדרגה העליונה, כאשר האדם נוגע במקום חוש הריח, מציאות הנגיעה שלו באותו מקום איננה רק נגיעה בנקודה הפרטית של העץ שאותו הוא מריח, אלא הוא נוגע בעומק בשורש נפיחת נשמתו, ב"ויפח באפיו נשמת חיים".

[א] שזהו הרי קטורת בלשון ארמי מלשון קשירה.

גדר ברכת 'אלקי, נשמה שנתת בי' - הודאה על נפיחת הנשמה באדם, והגילוי בעומק בברכת בורא עצי בשמים הודאה על הרוח חיים העליונה שבאדם

והרי על אף שבדרך כלל, כאשר אנחנו מודים להקב"ה על מה שהוא נתן לנו, ההודאה היא על כלל הדברים החומריים שניתנו לנו, ישנה פעם אחת ביום שאנחנו מודים להקב"ה גם על הנשמה שהקב"ה נתן בנו - "אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה, אתה יצרת, אתה נפחתה בי" וכו' שאומרים כל בוקר בברכות השחר, והפוסקים דנו בהרחבה מהי גדר הברכה הזו, וכפשוטו זה שבח להקב"ה על מציאות הנשמה, אך ישנם חלק מהפוסקים שכתבו שזה ברכת הודאה[יב] על הנשמה שהקב"ה נתן לאדם, ומצד כך אומרים הפוסקים שכיון שה'ויפח באפיו נשמת חיים' הוא בכל רגע ורגע, היה ראוי בעצם לברך את הברכה הזו בכל עת ובכל שעה, אלא שתיקנו לברך את הברכה הזו פעם אחת ביום[יג].

ועולה א"כ, שלפי חלק מהפוסקים יש חובת הודאה לדינא על עצם כך שהקב"ה נפח באדם נשמה - 'אלקי, נשמה שנתת בי' וכו'.

אבל לענייננ דידן, לפי מה שנתבאר, על אף שלאורך כל היום כולו לא תיקנו חז"ל להדיא ברכה על זה, אך בעומק, כל פעם שהאדם מריח ריח מצד התפיסה העליונה של הריח שהיא מדרגת קודם החטא דיום הכפורים - אם זה בפועל במדרגת זמן של יוהכ"פ מעין כה"ג שנכנס לפני ולפנים, או בכל השנה כולה כמו שאומרים רבותינו שהאדם יכול במדרגת נפש להימצא במדרגה הזו - כשהוא מריח את הריח, הוא מעורר בחזרה את הריח העליון שזה הרוח העליונה של "ויפח באפיו נשמת חיים", ומצד כך, כשהוא מברך 'בורא עצי בשמים' הוא בעצם מודה על הרוח חיים העליונה שנתקן לו.

זה א"כ, מה שמונח כאן בשורש התפיסה של בושם במדרגה העליונה שבה.

ה'בם שב'בשם' - גילוי ה'ודברת בם' ששורשו ברוח חיים שב'בשם' שמתפשט למציאות הפה

ונתבונן להבין לפי"ז את אופני צירופי האותיות שמתגלים במילה **בשם** - ראשית כל כפשוטו, יש בה את האותיות **בם** שזהו מצות העסק בדברי תורה שנאמר בפסוק (דברים ו, ז) "ודברת בם"[יד], ולענייננ דידן, כח הדיבור שבאדם הרי שורשו הוא ב'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה' כמו שמתרגם התרגום כידוע 'לנפש חיה - לרוח ממללא', ומצד כך מתגלים פנים נוספות בבשם שכח הרוח חיים שב'בשם' שמצטרף לפה, מצטרף לכח הדיבור שבפה מצד התיקון, כלומר - בבשם מונח כח הרוח שעתיד להתפשט לתוך מציאות הפה ומכחו לדבר דברי תורה.

והדוגמא השורשית והבהירה לדבר, זה בגמ' בשבת בסוגיא דמתן תורה שכאשר הקב"ה נתן את התורה נתמלא כל העולם כולו בשמים, והיינו שמכח 'עשרת הדיברות' מתגלה כח הבשמים, - והרי מצידנו שורש ה'ודברת בם' הוא בעשרת הדברות שהקב"ה דיבר וכל עבודתנו היא 'הוי דומה לו' להמשיך את אותו דיבור.

וזהו ה'ודברת **בם**' שמונח **בבם** שב'בשם' כי

[יב] שזה גדר של ברכת הודאה לענין נ"מ שיש בין ברכות הודאה לברכות השבח לכמה חילוקי דינים.

[יג] והרי ישנה מחלוקת הפוסקים אם מי שלא ישן בלילה מחוייב לברך את הברכה הזו או לא, ישנה סברא שרק מי שישן בלילה מברך ברכה זו כיון שלאחר שהוא קם שחוזרת אליו הרוח חיים בבוקר, זה הזמן שהוא מתחייב לברך את הברכה הזו, אבל לפי חלק מהפוסקים (ע' בערוך השולחן) גם אם הוא לא ישן הוא מברך את הברכה הזו מחמת שיש כאן ברכה בתורת חובת הודאה על הנשמה שהקב"ה נתן לאדם ב'ויפח באפיו נשמת חיים' ושבעצם היה צריך לברך את זה בכל עת ובכל שעה כפי שנתבאר בפנים, אלא שתיקנו פעם ביום לקיים חובה זו.

[יד] וחז"ל דרשו ע"ז 'ודברת בם ולא בדברים בטלים' ועוד דרשות.

שורש הרוח חיים שבבשם מתגלה בדיבור, - וזה כמו במתן תורה שמכח הדיבור דתיקון נתמלא כל העולם כולו בשמים שבעומק זה משורש הרוח חיים עצמה שזה הכח של הבשמים שהופכת לרוח ממללא, ובתולדה מכך, בשעה שהקב"ה מדבר כל העולם כולו מתמלא בשמים.

ה'שם' שב'בשם' - הכח להתנתק מהארץ ולהגיע למציאות השמים ע"י ההרחה העליונה

אבל בפנים נוספות, המילה **בשם** היא אותיות **ב'-שָׁם** מלשון **שמים**, והיינו משום שכאשר משה רבינו עלה להר, הרי הוא קיבל אז את הקטורת, כמו שהוזכר לעיל מדברי הגמ' בשבת, וא"כ, הקטורת במדרגה העליונה שלה היא בבחינת **קטורת** בארמית שהיא מלשון **קשר** משום שהקטורת נקשרת בתפיסת השמים שיש שם אש ומים הכלולים בבת אחת, ושם הוא יסוד המקום שאין בו מציאות של חטא ומכח כך מאיר בקטורת האור הפנימי של הריח שהוא נוגע באותו מקום שאין בו מציאות של חטא, ומצד כך בְּשָׂמִים שזה לשון רבים של **בשם** הם, אותיות **בַּשָּׁמַיִם** כיון שאת המדרגה העליונה של הבשָׂמִים קיבל משה רבינו בהיותו בַּשָּׁמַיִם[טו] שאז מלאך המות נתן לו את הקטורת כמו שהוזכר.

וזוהי א"כ, המדרגה העליונה של הבשמים שהאדם לא שייך כאן לחומר, ל"וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה" ששורש העפר הוא כאן בארץ אלא הוא שייך לנשמה שאותיות **שם** בקרבה כיון שהיא שייכת **לשם**, ללמעלה, היא 'בת **השמים**' כלשון רבותינו, וזה התפיסה העליונה של הבשָׂמים שהאדם לא מצורף לחומר של "וייצר ה"א את האדם עפר מן האדמה" כיון שכל יסודם של הבשמים הוא 'שם' במקום העליון של **השמים** שאין בו מצד עצמו מציאות של חטא, ועל אף שמחמת החטא של התחתונים גם השמים נפגמו, אבל מצד השמים עצמם אין מציאות של חטא כמו שאומרת הגמ' בשבת שכשמשה רבינו עלה לשמים הוא אמר למלאכים "כלום בחירה יש בכם", וכיון שאין בשמַיִם מצד עצמם מציאות של חטא הרי שהם עומדים במקום שלמעלה מפעולת חטא של נברא, ומכח כך מונח בריח היורד מן השמים התפיסה העליונה השלימה של הרחה שאין בה מציאות של חטא.

ונתבונן להבין לפי"ז מהי נקודת העבודה שבריח - כאשר האדם נמצא במקום הנכון בשעה שהוא מריח בשמים, **הוא צריך להתנתק נפשית מכל מה שנמצא סביבותיו, ולהתחבר לעצם מציאות הריח**, ואז הוא נמצא במציאות שהיא מעין השמים כביכול, וכמובן, יש מדרגה של 'שמים' ויש מדרגה של 'שמי השמים' וכו' כל אחד כפי מדרגת השמים שהוא זוכה לה.

אבל מ"מ, זוהי עבודת הריח שכשהאדם מריח דבר באופן העמוק והפנימי של הריח, אין התכלית להריח טוב את אותו דבר בכדי שהוא יתן לו מציאות של נייחא ותו לא, אלא נצרך שהוא יתחבר לריח שהוא מריח באופן שהוא מתנתק מכל מה שקורה סביבותיו, ואז הוא מתעלה מהצירוף לגוף ומהצירוף לכח האכילה שבפה שזה כלל הצירוף לחומר והוא נקשר במקום הריח הפנימי, ואזי - איש איש לפי מהללו - איזה חלקים של ריח הוא ישיג עד המדרגה העליונה הפנימית שנתבארה שהוא נוגע במקום ה"ויפח באפיו נשמת חיים".

[טו] והרי הוא בא לשם בכדי לקבל את התורה שעליה נאמר בקרא (דברים ד, לו) "מן **הַשָּׁמַיִם** השמיעך את קולו", ולכן משם גם יוצאים הבְּשָׂמִים כמו שהנתבאר.

שאלות ותשובות לאחר השיעור

ענין תלמיד חכם שלא יצא מבושם

שאלה: מה הטעם הפנימי שתלמיד חכם לא יצא מבושם ומותר לו רק לשים בושם להסיר ריח רע

תשובה: שמבואר שם בסוגיא שחשודים על הזכרים, זה הסיבה כאשר הריח נופל לצד הירוד שלו.

התעלות ע"י ריח טוב

שאלה: האם יש אפשרות להתעלות ע"י ריח טוב גם מי שאינו במדריגת נשמה.

תשובה: ודאי שיש כי סוף כל סוף הריח שהוא בחוטם הוא למעלה מהפה, מצד הפה כשלעצמו יש את השורש של טוב ורע בפועל שיש אחיזה של רע, הריח גם במדרגה העליונה שבו הוא מסלק את הרע, מדגישים את ההבדל, בפה עצמו שיש אחיזה של עץ הדעת טוב ורע הוא גם אוכל את הרע בפועל, בריח עצמו ביסודו, על אף שיש קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, יש דין של ריח בע"ז, אבל כהגדרה כוללת ריח כשלעצמו הוא ריח שכבר נמצא במקום יותר עליון שהוא מקום טוב, וכן מה שיש ריח שמסלק את הרע בחוטם, והוא מסלק את החרון אף, אבל הוא לא עצם הרע, הוא מסלק את הרע, אז בודאי שעצם העלייה ממדרגת אכילה פה למדרגת ריח ששייך לחוטם זו עלייה כשלעצמה, אפילו ריח לסלק את הרע הוא עלייה מעצם זה שהוא אוכל אכילה בפועל שמעורב בזה טוב ורע.

המשך שאלה: אז מה הוא יעשה בפועל.

תשובה: למעשה, למעשה אדם שמרגיש לפעמים צורך לאכול הוא יכול לקחת דבר ולהריח וזה ישקיט לו מעט את הצורך לאכול, זה תשובה למעשה למעשה, דוגמה מעשית, וזה כי הוא התעלה כאן ממקום האכילה למקום הריח, זה לא יועיל בדרך כלל להרבה זמן, אבל לזמן מסויים זה יועיל.

המשך שאלה: ובשבת גם יש אפשרות להגיע למקום הזה.

תשובה: בשבת שהוא יומא דנשמתא לכן יש שנוהגים בשביל שיהיה מאה ברכות לחלק בשמים, אבל זה לא רק מחמת זה, אלא מחמת ששבת שהוא יומא דנשמתא חוש הריח נמצא בו יותר גלוי שזה דבר שהנשמה נהנית ממנו. כהגדרה ברורה השל"ה אומר כידוע שטועמיה חיים זכו בשבת קודש נאמר רק לטעום - טועמיה, א"כ יש את ההבחנה טועמיה לטעום מכל דבר שזה כפשוטו שהביאו הפוסקים, השל"ה כותב שהוא לא יאכל הרבה אלא רק באופן של טעם אותיות מעט, הוא רק יטעם, בהבחנה הזו ההשלמה של זה, זה בחוש הריח, תבלין יש ושבת שמה וריחו נודף, זה ההגדרה הבהירה של האכילה של שבת שהיא מצטרפת למקום הריח והיא חלק מהשובע של השבת, וקראת לשבת עונג בדרך כלל בני אדם תופסים את זה באכילה בפועל, לא! תבלין יש ושבת שמו וריחה נודף, על זה נאמר בעומק וקראת לשבת עונג שחלקו ויסודו של העונג הוא בריח, בשבת זה גלוי מאוד מאוד זה יומא דנשמתא.

התחברות לקודם החטא ע"י שאר החושים

שאלה: בשאר החושים חוש הראיה וחוש השמיעה האם אין אפשרות להתחבר למקום של קודם החטא.

תשובה: המילה אין אפשרות זה לעולם לא הגדרה שיכולה להיות, כל דבר בסוף שורשו הוא בקודם החטא כמו שאומר הרמח"ל שעל אף שיש מציאות של חטא אז הדרך של קודם החטא איננה נסתלקה אלא נעלמה ונתכסתה ונגנזה, אבל היא קיימת, זה העומק של כל פנימיות העבודה שהאדם יכול לגעת במקום של קודם החטא, ובעומק בכל פרט ופרט יש

נגיעה בקודם החטא, יש חלקים יותר גלויים, ויש חלקים יותר נעלמים, כל חלק וחלק צריך לדון בו מה השיעור היעלמותו ומה שיעור גילויו.

המשך שאלה: א"כ מה המעלה של חוש הריח על שאר החושים.

תשובה: שוב פעם לשון רבותינו שהוא לא נפגם, בלשון פשוטה שהדבר של הריח הוא הדבר הכי דק ביחס לאכילה של הטעם והמישוש כמובן, גם ביחס לראיה הוא רואה דבר ממשי, וגם גלי הקול הם יותר עבים מתנועות הריח.

המשך שאלה: האם ביחס לקודם החטא יותר קל להתחבר דרכו דוקא.

תשובה: כן בהחלט. כי זה חוש שהנשמה נהנית ממנו, וחוש זה אינו נפגם.

פרישות מריח טוב

שאלה: מסופר על צדיק אחד שלרוב פרישותו כשהריח בשבת בשמים, הריח רק לרגע כי לא רצה להנות ממנו, לכאורה זה חוש שהנשמה נהנית ממנו.

תשובה: זה שאלה בכל צורת העבודה, יש חשש שהאדם חושש שבשעה שהוא נהנה מדבר בעולם הזה הוא נקשר לעולם הזה, וגם ההנאה מן הריח אם זה מחמת התועלת העצמית הפשוטה שלו התחתונה זה עוד אופן נוסף שהוא נקשר לעולם הזה, ויש את המבט הפנימי שבשעה שהוא מריח הוא מעורר את הנשמה, שאז דייקא לפעמים נצרך עומק גדול מאד של ריח כמו שהוזכר, א"כ זה שתי צורות של עבודה, יש צורה של העבודה שהיא כל הזמן לברוח מהחומר, להתנתק ממנו ולמעט ממנו, ויש אופן להשתמש בחומר אחרי הזיכוך, [מדגישים את הלשון בלשון חדה מאוד], בשביל לגלות יותר את הנשמה, זה שתי צורות יסודיות של עבודה הידועים.

המשך שאלה: האם א"כ גם בחוש הנשמה אדם יכול להשתמש בו באופן נפול.

תשובה: העולם מלא באיזה חוש של ריח ביום יום, כל אחד יכול לראות את חנויות הבשמים האם הם גילוי הנשמה?.

העבודה במאכל שיש בו ריח טוב

שאלה: בדבר שאפשר גם להריח אותו וגם לאכול אותו אז מה בעצם העבודה פה, שאם הוא מברך עליו תחילה ואז הוא אוכל אותו אז מה התיקון העליון בדבר הזה.

תשובה: יש אופן של אחדות החוטם והפה וצריך לקחת את אותו דבר שהוא גם עומד למציאות של אכילה וגם להריח ממנו, מעיקרא דעתו על שניהם והוא מברך על שניהם, וכך נעשה חיבור שהוא מעלה את מקום האכילה במידת מה למקום הריח שבו, שזה אחדות בבחינה מסויימת בצירוף הברכות של האכילה לברכה של הריח הנותן ריח טוב בפירות והוא מצרף את שניהם בבת אחת.

סיבות שהריח נחלש

שאלה: כשאדם מריח ריח טוב ואחרי כמה פעמים שהוא הריח, והריח נחלש ממנו האם זה כי הוא יצא ממקום הגסות של הריח והוא נכנס למקום יותר דק.

תשובה: יש לזה כמה וכמה סיבות, יש סיבה חיצונית שלפעמים זה נובע מחמת שהוא התרגל לריח ואם הוא יחליף ריחות זה יועיל לו, ויש סיבה יותר פנימית מחמת שגם בתנועת ההרחה הוא התאמץ והאומץ הזה החליש אותו, ויש אופן יותר עמוק שבשלב מסויים הוא נכנס לעומק נשמתו שהריח כבר מפריע לו ומבלבל אותו, הוא רוצה את השקט הפנימי שצריך לשם, הזכרנו בכללות ממש שלשה תפיסות שיכולות להיות.

בלבביפדיה עבודת ה' ב-ש בשם
מספר שיעור בקול הלשון 41832389

בלבביפדיה עבודת ה'

תמצית השיעור (ד' מדריגות הבשמים)

שורש הבשמים בתורה זה מש"כ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר-דְּרוֹר (שמות ל כג), ישנם ארבעה מדריגות של בשמים [ובדקות יש מדריגה נוספת של שמן ערב שיתבאר בשיעור הבא, (שורש בשן)], הא'. בשמים שנועדו לסלק ריח רע, כגון בשמים של מתים, ועליהם אין מברכים, ואין בהם מדריגת טוב אלא עיקרם הוא סילוק הרע. הב'. בשמים שנועדו לריח טוב, כגון פירות או עשבים או עצים, שהנאתם היא כהנאת אכילה שזה הנאת הגוף, וכמו שיש ברכות הנהנין על אכילה כך יש גם על בשמים, רק שהריח הוא במדריגת החוטם, ואינו חומרי כמו האוכל שהוא במדריגת פה, וזה הנאה קלושה יותר מן האכילה, אולם זה הנאה יותר רוחנית וע"ש כן הריח נקרא ריח מלשון רוחני [וכש"כ בכתב והקבלה ועוד]. הג'. בשמים שהם דבר שהנשמה נהנית ממנו, שזה הנאת הנשמה אך במדריגת לאחר החטא. הד'. בשמים שריחם הוא במדריגת קודם החטא, שכידוע כל החושים נפגמו בחטא אדה"ר מלבד חוש הריח, וא"כ יש גילוי של בשמים במדריגה של קודם החטא.

בהרחבה יותר, ב' המדריגות התחתונות הם כנגד עץ הדעת טוב ורע, המדריגה התחתונה נועדה אך ורק לסלק את הרע שבעץ הדעת, עליה לא שייך ברכה. והמדריגה היותר עליונה היא כבר נועדה לתת ריח טוב אך היא מצורפת למדריגת הפה, וזה מקביל לברכת הנותן ריח טוב בפירות שזה צירוף בין האכילה והריח שהרי גם הפירות שיש בידנו הם במדריגת אחר החטא.

המדריגה הג'. זה חוש שהנשמה נהנית ממנו אך זה לאחר החטא, וזה בעיקר כנגד ברכת בורא עשבי בשמים, דהרי כשחטא אדה"ר ירד למדריגה שאני ובהמתי נאכל מאבוס אחד, ועיקר מאכל הבהמות הוא עשבים ולא עצים או פירות.

המדריגה הד'. היא הנאת הנשמה אך בחוש שלא נפגם, ונשאר במדריגת קודם החטא, ושם הברכה היא בורא עצי בשמים שזה מדריגת עץ החיים.

עיקר גילוי כח הריח במדריגת נפש הוא במשה רבנו, ויש בזה כמה פנים, א. ארז"ל מרדכי בדורו שקול כמשה בדורו, ובמרדכי נאמר שהוא מור דרור, וא"כ מתגלה בהם תפיסת חוש הריח. ב. המילה בשם עצמה עם אותיותיה היא בגימטריא משה. ג. מבואר בחז"ל (חולין קלט:) משה מן התורה מנין בשגם הוא בשר (בראשית ו ג), המילה בשגם זה אותיות בושם ג' שזב הג' מדריגות בבשמים שנתבאר, מלבד חלק הרע שאינו שייך למשה ששורשו בעץ הדעת טוב.

מקביל ליסוד שנתבאר שמדריגת **האכילה** היא **בפה** שהוא מקום **חיצוני** יותר לעומת **החוטם** ששם מדריגת הריח שהוא מקום **פנימי** יותר, מצינו בבית המקדש, שיש את עבודת **הקורבנות**, שהיא במדריגת **אכילה** והיא במזבח **החיצון**. ויש את מדריגת הקטרת **הקטורת**, שהיא בדריגת **ריח** והיא במזבח **הפנימי**.

ביתר עומק, הקטורת מלבד ההקטרה במזבח הפנימי, שזה מקביל למדריגת הריח טוב שהנשמה נהנית ממנו, יש ביום הכיפורים הקטרה גם לפני ולפנים, שזה בעומק מגלה את מדריגת הריח של למעלה מן החטא, שהרי יוה"כ הוא יום כפרת העוונות, וכלשון הברייתא שס"ח מנים היו בה, שס"ה כנגד ימות החמה, [מלשון חום, וכן מלשון חימה, שהקטורת במדריגתה התחתונה מסלקת את החרון אף. וכשארז"ל שמלאך המוות הוא זה שנתן את הקטורת מתנה למשה רבנו, שעל ידה יוכל לסלק את הנגף, אך זה מדריגה של סילוק רע,] זה **הקטורת שעשו בחוץ**, [בעומק מי שמקטיר קטורת שלא כדין במזבח הפנימי, מתעוררת עליו החימה וכמעשה של נדב ואביהוא] **ויתר ע"כ ביום** הכיפורים מתגלה ג' מדריגות הבושם, שהרי לכאורה מדוע נצרך ג' מנים יתרים בשביל יוה"כ, מספיק שיהיה שס"ו מנים. אלא דצריך ליוה"כ ג' מנים כנגד ג' מדריגות הבושם. ויתר ע"כ הרי ביוה"כ אין בו אכילה ושתיה, וא"כ מתגלה שגם

הריח ששיך למדריגת האכילה עולה למדריגת ריח החוטם בלבד.

שורש הריח דהשי"ת ברא את האדם עָפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים, ושורש הריח הוא בנשמה, ושורש זה הוא קודם חטא אדה"ר, וא"כ כאשר האדם מריח במדריגת קודם החטא הוא לא רק מריח כפשוטו, אלא הוא מעורר את הַוַּיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים שזה שורש נפיחת נשמתו, וע"ז בעומק הברכה בורא עצי בשמים, ויתר ע"כ זה עץ החיים, והברכה היא הודאה על עצם נפיחת הנשמה שמתחדשת, וכדאיתא בפוסקים שברכת אלוקי נשמה שמברכים בברכות השחר [מלבד מה שהיא ברכת השבח] היא ברכת ההודאה, ולכן מעיקרא היו צריכים לברך אותה כל היום, ותיקנו לברך אותה פעם אחת בבוקר, ולכן גם מי שלא ישן צריך לברכה, דזה הודאה על עצם הרוח חיים שניתנה בו.

במילה בושם יש את אותיות **בם**, ודברת **בם**, שזה כח הדיבור, שהוא מכח הַוַּיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים ויהי האדם לנפש חיה - לרוח ממללא כדברי התרגום, דכאשר הרוח חים מצטרף לדיבור שבפה מצד התיקון אז הוא מצטרף למדריגת הדיבור, זה רמוז במילה בושם עצמה שבו מתגלה הויפח באפיו נשמת חים שהוא יוצא ומתגלה בפה בדיבור ד"ת, דוגמא שורשית לדבר, ארז"ל (שבת פח:) כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים, כלומר שהשורש לכל **הודברת** בם הוא בעשרה **דברות** מצד ההוי דומה לו, וכאשר הרוח חיים [שזה הבשם] הופך לרוח ממללא [שזה הדיבור] במתן תורה, לכן מתמלא כל העולם כולו בשמים.

פנים נוספות, בושם - ב' שם מלשון שמים, כלומר, בַּשָּׁמַיִם זה מקום שאין בו חטא, ולכן כשמשה רבנו עלה לשמים הוא קיבל שם את הקטורת, והקטורת במדריגתה העליונה היא מלשון קשר, בבחינת שמים שאש ומים נקשרים בב"א, וכיון ששם אין מציאות של חטא מאיר ההארה של האור הפנימי של הריח, בְּשָׂמִים אותיות בַּשָּׁמַיִם, כי מדריגת הבשמים זה שהאדם לא שייך כאן לחומר, אלא הוא שייך לנשמה, שהיא שיכת **לשם**, היא בת השמים, שזה מקום שאין בו חטא, ולכן כאשר האדם מריח בשמים הוא צריך להתנתק מכל מה שנמצא סביבותיו ולהתחבר למציאות הריח, ואז הוא כביכול נמצא בַּשָּׁמַיִם, כמובן שיש בזה מדריגות, שמים ושמי השמים, אך זהו האופן הפנימי והעמוק של הריח שלא סתם הריח בשביל לקבל מציאות של ניחא, אלא להתחבר לריח ולהתנתק מכל מה שקורא סביבותיו, ואז הוא מתעלה מהצירוף של הפה שאוכל, ממציאות החומר, והוא נקשר למקום הריח הפנימי איש איש לפי מהללו איזה חלקי ריח הוא ישיג עד המדריגה העליונה שנתבארה שהוא נוגע במקום הַוַּיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים, ומאן דנפח מדיליה ומתוכו נפח, ובזה הוא נקשר קשר אמיץ ועמוק אליו יתברך שמו לחיי עולמים.יתר ע"כ ישנה מדריגה נוספת של שמן ערב שיתבאר בשורש **בשן**.

יש לשים לב שתמצית זו הינה טעימה בלבד מן השיעור ופחותה באין ערוך משמיעת השיעור עצמו.

[נושאי השיעור: בושם שם בם שמים אש מים חוטם חטא ריח קורבנות מזבח פנימי וחיצון קטורת משה מרדכי בשגם חימה יום הכיפורים נשמה דיבור]

מדריגת הריח	ברכתו	מקביל ל	מקביל לעץ
בושם המסלק ריח רע	**אין** מברכים עליו	קטורת שמסלק את המות	**הרע** שבעץ הדעת
בושם המצורף למדריגת אכילה של פה	**הנותן** ריח טוב בפירות	**קורבנות** במזבח החיצון	**הטוב** שבעץ הדעת
בושם שהנשמה נהנית ממנו לאחר החטא	**בורא** עשבי בשמים	**קטורת** במזבח הפנימי	**הטוב** שבעץ הדעת - עצמות העץ
בושם שהנשמה נהנית ממנו קודם החטא	**בורא** עצי בשמים	**קטורת** דיוה"כ בקה"ק	**עץ** החים

מדור
מחשבה

בלבביפדיה מחשבה
מהות בשם
סוגיות במחשבה
בשם

בלבביפדיה מחשבה

בשם

בושם דתיקון - בשמים לשמן המשחה לעומת בושם דקלקול - ב' נשותיו של עשו

פעם ראשונה שמופיע להדיא שורש **בשם** בתורה הוא מה שנאמר "**בשמים** לשמן המשחה ולקטרת הסמים" (שמות כה ו). שוב נאמר ביחס לשמן המשחה "ואתה קח לך **בשמים** ראש מר דרור חמש מאות וקנמן **בשם** מחציתו חמשים ומאתים וקנה **בשם** חמשים ומאתים" (שמות ל כג).

לשון 'בשמים' נאמר ביחס לשמן המשחה ב' פעמים - 'קנמן בשם', ו'קנה' בשם, והדבר טעון ביאור.

והנה, כנגד ב' 'בשמים' אלו דקדושה עומדות ב' נשי עשו - 'בושם' דקלקול. לשניהם קראו 'בשמת' - "**בשמת** בת אילון החתי" (בראשית כו לד), ו"**בשמת** בת ישמעאל (בראשית לו ג).

קלקול 'הבושם' של נשותיו התגלה במה שהיו מקטירים לע"ז כמו שנאמר אצל יצחק "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת (בראשית כז א), וברש"י (שם) "בעשנן של אלו שהיו מעשנות ומקטירות לע"ז". היפך קטורת דתיקון בשמים לשמן המשחה, התעסקו אלו בקטורת דקלקול במה שהיו מקטרים 'בושם' לע"ז (ויבואר עוד לקמן).

קנמון בושם וקנה בושם בתיקון ובקלקול

על הפסוק שהובא לעיל כתב רש"י (שמות ל כג) "בשמים ראש - חשובים". היינו שכללות מציאות הבשמים הם בבחינת 'חשובים'. וזה 'ראש', הן מלשון 'התחלה' והן מלשון 'חשיבות'.

עוד כתב "וקנמן בשם - לפי שהקנמון קליפת עץ הוא יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם ויש שאינו אלא כעץ לכך הוצרך לומר קנמן בשם מן הטוב".

מבואר בדברי רש"י שקנמון הוא קליפה של עץ. 'קליפה' על דרך כלל שורשו בקלקול, אבל כאן מתבאר שמלבד קליפה שאינו אלא עץ ואין בו ריח טוב, קיים גם 'קליפה' שיש בו טעם טוב וריח טוב (ושורשו בעץ הדעת, ויבואר עוד לקמן).

בהרחבה יותר, 'קנמן' כתובה בתורה חסר י' ועולה בגימט' 'עמלק'. נמצא שכנגד כוח דקדושה של 'קנמן בושם' עומד כוח דקלקול - מציאותו של עמלק. עמלק הוא שורש 'הבשמת' דקלקול שיצא מפסולת דיצחק והתגלה בנשי עשו. נוסף לכך, כאשר הבושם מתקלקל חל בו מציאות של 'מק' (מלשון המסה וקלקול "אתם ימקו" (ויקרא כו לט)). והנה במילה 'קנמן' נמצאים אותיות 'מק-נ'. א"כ שורש הקלקול של הקנמון בגימטריא 'עמלק' כנזכר, וכן בצירוף תיבת 'קנמון' עצמה שעולה 'מק-נ'.

בושם שני שנאמר בקרא הוא 'קנה בושם'. וברש"י (שם) "קנה של בשם, לפי שיש קנים שאינן של בשם הוצרך לומר בשם". יש קנה לעצמו כדוגמת "קטלי קני באגמא" (סנהדרין לג א). לשון זה נאמר על מלאכה שאינה שוה כלום, הוא קוטל קנים באגם - מקום הפקר. וזה נקרא קנה שאינו של בושם, והוא ההיפך הגמור מצד מהלך התיקון של 'קנה בושם'.

ב-סם - סם החיים וסם המוות

בושם מורכב מ'בו-שם'. כמו שהוזכר, כנגד בושם דתיקון עומד בושם דקלקול. ובעומק, בושם דקלקול נקרא 'בו-סם' בבחינת 'סם המות'. הרי "מלאך המות שכולו מלא עינים, בשעת פטירתו של חולה עומד מעל מראשותיו

וחרבו שלופה בידו וטיפה של מרה תלויה בו כיון שחולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו וזורקה לתוך פיו ממנה מת ממנה מסריח" (ע"ז כ ב). היפך מדרגת התיקון של בנין הקומה, הס"ם גורם לחורבן הקומה, והמת מסריח מכוח הטיפה של בושם דקלקול.

לעומת ה'סם' דקלקול מתגלה מציאות הבושם דתיקון. אלא שישנם שני סוגי בושם. אחד שיסודו לריח טוב והוא נעשה ע"מ להריח בו, שזה תנאי להתחייב בברכה (רמב"ם הל' ברכות פ"ט).

בהרחבה יותר, ריח טוב אינו דווקא ממציאות של עצים או עשבים, שהרי מצינו ברכת 'הנותן ריח טוב בפירות'. וזה הגדרה נוספת, ריח טוב בלי לשון של בושם. ביאור הדבר, שיש מדרגה של בושם, ויש מדרגה של ריח, ולברך ברכה בלשון 'בשמים' צריך שיהיה את ה'עיקר' ושיהיה ממנו ריח. שאר הדברים הגדרתם 'ריח' בלי 'עיקר', ו'הנותן ריח טוב בפירות', כלפי השם בושם אין כאן, דזה לא 'מיני' או 'עצי' או 'עשבי' בשמים, יש כאן ריח כמציאות לעצמו אבל חסר עיקר השם 'בושם'. וכתב הרמב"ן ששם בושם נאמר על דברים שיש להם ריח מיוחד בבחינת בשמים ראש[א].

אבל יש כמה דוגמאות בש"ס שלא מברכים על בושם. דוגמה אחת, בשמים הבאים לסלק ריח רע אין מברכים אליהם, כמו שמצינו שאין מברכין על הבשמים של מתים דלעבורי ריחא הוא דעבידי (ברכות נג א).

לפי זה, 'בשם' אותיות **'ב-סם'** (ס' וש' מתחלפים), כנגד ב' סמים. 'סם החיים' שנעשה ממנו ריח טוב - "ראה ריח בני כריח השדה אשר ברכו ה'" (בראשית כז כז) ו'סם המות' שממנו נעשה מסריח - ריח רע. נמצא א"כ בהגדרה בעומק, שבבשמים עצמם יש שני תפיסות, בושם טוב ובושם רע, ובבושם טוב עצמו יש שתי הבחנות, יש בושם טוב שבא לסלק ריח רע של דבר המסריח, ויש בושם טוב שהגדרתו בושם בעצם.

בושם הקטורת לעומת בושם שמן המשחה

הוזכר בראשית הדברים שיש ב' פעמים עיקריות שמופיע בתורה הסוגיא של בושם - שמן המשחה והקטורת.

ישנם כמה הבדלים בין בושם של שמן המשחה לבושם של קטורת. הבדל אחד יסודי לענייננו הוא, שבבושם הקטורת היתה י"א סממנים - העליון שבהם הוא לבונה, והשפל הוא החלבנה שכידוע ריחו רע (כריתות ו ב). לפי זה, הקטורת הגדרתה לסלק את הריח רע ולגלות את הריח טוב.

כשעלה משה למרום "כל אחד ואחד (מהמלאכים) נעשה לו אוהב ומסר לו דבר וכו' ואף מלאך המות מסר לו דבר שנאמר 'ויתן את הקטורת ויכפר על העם' ואומר 'ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו'" (שבת פט א). מסירת הקטורת היה על מנת לסלק את כוח המות, נמצא שהגדרת הקטורת היא ריח טוב לסלק את הריח רע. בסממנים של הקטורת שהם בבחינת בושם מתגלה החלבנה שריחו רע, והוא מצטרף לקטורת ועל ידי הריחות הטובות שבקטורת שהוא בבחינת ריח הלבונה, מסתלק הריח רע שבחלבנה. מצד כך התפיסה התחתונה של 'ב-סם' הוא סם החיים וסם המות, סם דריח טוב וסם דריח רע.

לעומת כך בשמים של שמן המשחה היו כדי למשוח כלשון הפסוק "ומשחת בו את אהל מועד ואת ארון העדת" (שמות ל כו). שמן המשחה לא בא לסלק ריח רע, אלא יסוד

[א] רמב"ן שמות כה ו: "אבל בעבור ששינה הכתוב הלשון יתכן שנאמר כי החשובים שבבעלי הריח והבשם נקראים בשמים. וענינו המובחרים והידועים בסמים, כמו שאמר בשמים ראש (להלן ל כג), בראש כל בושם (יחזקאל כז כב). גם נכון הוא שנאמר כי מלת בשמים ובשם מלה מורכבת, בו שם, בה סמים".

המדרגה של בושם זו הוא הבושם הטוב - ריח טוב מעיקרא.

בושם במדרגת מתן תורה

איתא בגמרא (שבת פח ב) "וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב 'לחייו כערוגת הבושם' כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים וכיון שמדיבור ראשון נתמלא דיבור שני להיכן הלך הוציא הקב"ה הרוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון ראשון שנאמר 'שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר' אל תקרי שושנים אלא ששונים".

והנה, מדרגת מתן תורה הוא חירות ממלאך המות - אין שמה רע. לפי זה, הבושם של מתן תורה הוא בושם במדרגת שמן המשחה שכולו מציאות של טוב. ישראל כשעמדו רגליהם על הר סיני פסקה זוהמתן, וכשהקב"ה מדבר אז כבר מתגלה בושם שכל הבושם הזה הוא במדרגת מתן תורה.

וביתר עומק, הרי אמרו "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות" (שמות כ טו). מצד 'דיבורו של מקום' בכל העולם צריך להתגלות בושם במדרגה שכולו טוב מעיקרא. אלא שמשה רבינו מדבר במקום הקב"ה, **בשם** עם האותיות גימט' משה. הבשם יורד מהמדרגה העליונה שכולו טוב, למדרגת משה רבינו בבחינת הדעת -שורש דעת טוב ודעת רע, שזה בושם של טוב שבא לסלק את מציאות הרע.

נאמר בלשון הפסוק "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות" (שמות ל כג). הגמ' **דורשת** (חולין קלט ב) ש'מר דרור' זה מרדכי. ועוד איתא בחז"ל (אסתר רבה ו) "מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו". בשורש העליון, מדרגת שמן המשחה שהיה צריך להתגלות במתן תורה, מדרגה שכל העולם כולו נתפשט בו בושם, שיסודו בושם שכולו טוב. אבל בשעה שחטאו בעגל נופל מדרגת הבושם ואז משה רבינו ג"כ יורד ממדרגתו. "נרדי נתן ריחו" (שיה"ש א יב) זהו בבחינת **נרד** מלשון ירידה, ומצד מדרגת הירידה דקלקול, זהו "לך רד כי שחת עמך" (שמות לב ז). משה רבינו בגדלותו היה בטל לה', ואז המדרגה של הבשמים הוא שמן המשחה, אבל כשנאמר 'נרדי נתן ריחו' בבחינת 'נרד' - ירידה ממדרגתו, הרי שהוא יורד ממדרגה שכולו טוב בעצם למדרגה שהטוב בא לסלק את הרע.

ריח בקטורת ובקרבנות לסלק את הרע

שורש נוסף לאותיות **ב-ש** הרי הוא **בשר** ובהיפוך **שבר**. בשורש הקלקול מתגלה שה**בשר** הוא **שבר**. כהגדרה כוללת, שתי ריחות יסודיות היו בבית המקדש, ריח הקטורת, וריח האברים מהקרבנות. הרי כשבאו לבנות את בית שני וחפשו את מקום המזבח ידעו היכן מקומו על פי הריח שנשאר במקום.

והנה, התבאר שריח הקטורת זה טוב שבא לסלק את מציאות הרע. לפי זה, כל קרבן יסודו כהגדרה כוללת לכפר על חטא. בקרבן יש את החפץ עצמו חפץ חומרי שהוא בשר, וכאשר שורפים אותו לא נשאר ממנו אלא ריח ניחוח לה'. כלומר, הקרבנות שהם בבחינת הבשר הם ה'טוב' שבא לסלק את 'הרע' (החטא).

בקטורת לא נאמר להדיא לשון של בשמים, אע"פ שכולו מציאות בשמים. 'בושם' נאמר רק בשמן המשחה ולא בשאר הדברים. וזה, כי יסוד המילה 'בושם' **בשרשה**, הוא במדרגת ריח טוב.

ובדקות יותר, כמו שהוזכר, רש"י מבאר ש'בשמים ראש' זה מדרגת חשיבות של הבשמים. בשמים שיסודם לריח טוב ואינם רק לסלק ריח רע הם נקראים 'בשמים ראש', אבל בשמים שאינם אלא לסלק ריח רע, לא נקראים 'בשמים ראש', כיון שחסר בהם שם 'בושם', דכל מה שיש בהם הוא רק לסלק את הרע.

לכן בקטורת לא נאמר להדיא לשון 'בשמים'

על אף שהם ודאי בשמים כמו שהזכרנו ב-סם, כיון שהם ריח טוב שבא לסלק ריח רע. וק"ו בבשר שיש בו ריח, שלא מתגלה בו שם 'בושם', דאין שום ברכה על הבושם שיוצא מן הבשר, א"כ עיקר שם תואר בשמים בכלל ושם תואר בשמים ראש הוא על דבר שיסודו מעיקרא.

השתלשלות הריח מרוחניות לגשמיות ולהפך

בבריאה כולה כידוע יש רוחניות וגשמיות. רוחניות נקרא מלשון 'רוח' ומלשון 'ריח'. כשהדבר מתגשם מלעילא לתתא הוא משתלשל מרוחניות ונעשה גשמיות, וכן מתתא לעילא, שעולה מגשמיות לרוחניות. ריח שבא מהרוחניות לגשמיות בהשתשלות הוא ריח שכולו טוב, וזה מעין דיבורו של מקום שכל העולם כולו נתמלא בשמים.

ריח שעולה מתתא לעילא כדוגמת הבשר שהזכרנו, שהגשמיות חוזר להיות 'ריח', ריח כזה הוא סילוק 'הרע' - ה'ירידה' של ה'נרדי' שחוזר ועולה מתתא לעילא. וזה שורש של ריח שבא לסלק את החומריות ולהחזירו לרוחניות, הוא בא לסלק מציאות של ריח רע.

נאמר במשיח "והריחו ביראת ה'" - "מורח ודאין" (סנהדרין צג ב). הוא מריח איך כל חומריות חוזר ועולה לרוחניות, ועל פי זה מבחין את מדרגת העליה.

הבושם שמתגלה בעשיו

דוגמה הפוכה, כאשר נכנס יעקב אבינו ליצחק והריח את ריח בגדיו, נכנס עמו ריח גן עדן. אלא שדרשו חז"ל "וירח את ריח בגדיו אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו" (סנהדרין לז א), וכוונתם לומר, שאפילו בוגדים שבישראל יש בהן ריח טוב של מעשים טובים. וזה מדין שהגשמיות עולה מתתא לעילא ואז מריחים את 'ריח בגדיו' - הריח טוב שבא לסלק את הריח רע. ובדקות, גם כאשר הוא עשה תשובה נשאר רשימו דרשימו מן העבירה, והריח טוב מסלק את הריח רע שנעשה מן העבירות.

הריח שנכנס עם יעקב אבינו 'וירח את ריח בגדיו' (בראשית כז כז) כדרשת חז"ל הוא ריח גן עדן. זהו ריח שבא מהרוח למעלה מגן עדן שאין בו גשמיות וכולו טוב. כשיצחק הריח את ריח בגדיו הוא ידע שעשו הוא לא איש מעליא, אלא שסבר שיוכל להריח אם עשיו עשה תשובה. אם יריח ריח רע ביאור הדבר שהוא לא עשה תשובה, לעומת כך ריח טוב יוכיח שעשה תשובה ואז הוא ראוי לברכה. לבסוף נכנס יעקב ונכנסה עמו ריח גן עדן, ואז הבין יצחק שריח זה הוא לא ריח מתתא לעילא שבא לסלק את מציאות הרע, אלא ריח שנמשך מלעילא כ'ריח שדה אשר ברכו אלוקים'.

וזה העומק שלעשו היו שתי נשים בשם **בשמת**. בשמת בת אילון החתי, מלשון 'ח-ת' אבל גם מלשון 'ח-ט' - חטא קלקול. ו'בשמת בת ישמעאל' (בראשית לו ג), וגם נקראת 'מחלת בת ישמעאל' (בראשית כח ט), אלא שנקראת מחלת שנמחלו לו עוונותיו (רש"י שם).

ובהגבלה למה שהוזכר, מדרגת הריח שהיה צריך להתגלות אצל עשו מצד התיקון, הוא ריח של מתתא לעילא - 'ריח בגדיו' - 'ריח בוגדיו' שעושה תשובה. כשנשא את 'בשמת' שנקראת גם 'מחלת' מלשון מחילה, אז מתגלה הבושם שעלה לגדולה ונמחלו לו עוונותיו. 'בשמת' ו'מחלת' שורשם אחד, ומכוח שנמחלו עוונותיו התגלה הריח שעולה מתתא לעילא, שהוא שורש של 'בגדיו' - 'בוגדיו', ואז מתגלה בו שם 'בשמת' שורש מציאות הבושם. ובדקות, עשו בחינת 'ארבע מאות איש עמו' (בראשית לב ז) וזה **'בשם-ת' - בשמת**.

שברי לוחות - ריח בעל תשובה

אמרו חז"ל (ברכות ח ב) "לוחות ושברי לוחות מונחים בארון". הזכרנו שבעשרת הדברות על כל דיבור ודיבור התפשט ריח לכל העולם

כולו. ועוד אמרו[2] שכל דיבור ודיבור התפשט לכל העולם כולו ולאחר מכן נחקק בלוחות. ברור הדבר, שהתפשטות הריח והתפשטות הדיבור - רוח ממללא היינו הך. הרי שבדיבור גנוז הריח והריח הוא מיסוד הרוח, נמצא שכל דיבור ודיבור התפשט עם הריח הפנימי הגנוז בתוכו. כאשר בא הרוח וסילק את הריח שנתפשט בעולם בפשטות זה נדף והלך לו, אבל בעומק, הלך הריח ונחקק בלוחות, וזה הריח הפנימי שנמצא בבית קדשי הקדשים, בארון שנמצא בו לוחות ושברי לוחות.

בעומק יותר, כאשר נשתברו הלוחות 'האותיות פרחו באויר' (תנחומא כי תשא כו), העיקר (האותיות) פרחו ונשאר רק ריח. משא"כ לוחות שניים המכתב הוא מכתב משה, ושם כבר אין בו את המדרגה שנתפשט הריח בכל העולם, אבל מכל מקום נשאר רשימו בארון שיש בו ריח.

לפי זה בבית קדשי הקדשים, נשאר הריח שהיה לפני שנשתברו הלוחות, אבל שברי לוחות זה שורש מציאות תיקון הבעל תשובה בבחינת "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה" (תהילים נא יט), והלוחות אבן בבחינת "והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר" (יחזקאל לו כו). שבירת הלוחות הופך אותם מאבן לבשר מצד התיקון של הבעל תשובה. וא"כ במקום הקרבת הבשר במזבח החיצון היה ריח שאין לו עיקר כלל, ואין לו בכלל שם בושם, לעומת מקום הקטרת הקטורת שיש לו שם בושם (אבל לא בשמים ראש כמו שהוזכר). בבית קדשי הקדשים ששברי לוחות מונחים בארון מונח רשימו של הבושם הראשון שהיה במדרגת מתן תורה.

עמלק גימט' קנמן ביקש להפיל את ישראל מבושם העליון

הזכרנו שקנמן גימט' עמלק. עמלק בא על ישראל ברפידים שנקרא מלשון שרפו ידיהם מן התורה (תנחומא בשלח כה). ולענייננו דידן, במדרגת מתן תורה התגלה מדרגת הבושם, לפי"ז עמלק בא קודם מתן תורה למנוע מהם את ההארת מתן תורה, והוא גרם שמתן תורה לא יהיה שלם שנשתברו הלוחות. הוא בא למנוע את כוח הבושם שמתגלה במדרגת מתן תורה על ידי שמאבד מהם את מדרגת הריח שגנוז בלוחות כמו שהתבאר מכוח דיבורו של מקום. לכן 'עמלק' גימט' 'קנמן' בבחינת מק-נ כמו שנתבאר, הארה העליונה של ריח שער נ' דקדושה.

וזה יום החמישים שניתנה בו תורה בבחינת שער הנ' שמתגלה במדרגת הבינה ששם עיקר מדרגת הבושם כדברי רבותינו. עמלק מונע מהם מלקבל את ההארה העליונה של מדרגת הבושם דתורה ומבקש להפילם למדרגת בושם של שברי לוחות שנסתלק מהם האותיות והריח. ועוד יותר לבושם של קטורת, עד המדרגה התחתונה לבדה של ריח רע כמו שהוזכר.

קנה בושם - חכמה ובינה, קנמון בושם - נ' העליון

כמו שהוזכר, עוד 'בושם' שנאמר בלשון הפסוק הוא 'קנה בושם', וכדברי רש"י כפשוטו שיש קנה עצמו 'קטלי קני באגמא' ויש קנה של בושם. ובעומק, כדברי הגמ' (ברכות נו ב) "הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה, שנאמר 'קנה חכמה'. קנים יצפה לבינה, שנאמר 'ובכל קנינך קנה בינה'". מדויק מלשון הפסוק שמונח ב'קנה' - 'חכמה' ו'בינה' - "קנה חכמה קנה בינה" (משלי

[2] תרגום יונתן בן עוזיאל שמות כ ב:" דבירא קדמאה כד הוה נפיק מן פום קודשא יהי שמיה מברך הי כזיקין והי כברקין והי כשלהוביין למפד דינור מן ימניה ולמפד דאישא מן שמאליה פרח וטייס באויר שמיא וחזר ומתחמי על משיריתהון דישראל וחזר ומתחקק על לוחי קיימא דהוון יהיבין בכף ידוי דמשה".

ד ה). קנה שיש בו הארת התורה שהוא בבחינת 'קנה חכמה' - "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", הוא קנה שיש בו מציאות של בושם. אבל קנה שחסר הארת חכמה ובינה, הוא קנה שאין בו מציאות של בושם.

לפי זה, הרי כאן לא עוסקים בקטורת אלא במדרגת 'קנה בושם' בשמן המשחה. וכבר אמרו "הרוצה להחכים ידרים" שמנורה בדרום, וכמו שהרחיבו רבותינו ש'שמן' במדרגת 'חכמה'. הכוח שמתגלה בבחינת 'קנה בושם' בשמן המשחה הוא קנה בושם שגופא שייך לעומק הארת הבושם במדרגת החכמה ובינה.

א"כ במדרגת שמן המשחה עצמו קיים ב' מדרגות - 'קנמון בושם' ו'קנה בושם'. מדין 'קנמון בושם' מתגלה הנ' או מק-נ או קם-נ דבר והיפוכו. וזהו המדרגה העליונה של הבושם שבו מתגלה יום החמישים במדרגת שער הנ' שבבינה הנקרא כתר עליון. לעומת כך ב'קנה בושם' מתגלה המדרגה התחתונה יותר של 'קנה חכמה קנה בינה'.

כנגד הכוח הזה דתיקון שנאמר "וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים", עומד קרח ועמו מאתיים וחמישים איש. והרי נעשה הבירור בין אהרן למשה לקרח ועדתו, על ידי שלקחו ונתנו קטורת.

וביתר עומק, כל טענתו של קרח היה שקיבל אליצפן מה שחשב שהיה ראוי לו, היינו שנמשח בשמן ולקרח היה חסר את אותה משיחה, ועל ידי כן הביא את המאתיים וחמישים ממדרגת השמן למדרגת הקטורת ושם נעשה בירור של טוב ורע.

שמן המשחה איננו בגדר 'טוב ורע' אלא זה ריח שכל יסודו טוב כמו שנתבאר, רק קרח הפילו למדרגת הקטורת וזה מה שבירר בין הטוב והרע.

'רושם' הוא ריח של העיקר שנסתלק

מצאנו בכמה מקומות את ענין השארת 'רושם' במקום אע"פ שעיקר הדבר עזב. לשון חז"ל הידועים 'שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם' (רש"י בראשית כח י), **וכן** אמרו ש'שכינה לא זזה מכותל המערבי' (מדרש תהלים 'שוחר טוב' יא ג) **כי** נשאר 'רושם'. וזה, כי כל פעולה והארה, על אף שהסתלקה עצם החפצא, נשאר רושם. דוגמה יסודית זהו 'ריח שאין לו עיקר', שהעיקר נסתלק ונשאר רק הריח בלי העיקר. כמו אדם הנכנס לחנותו של בשם אפילו שיצא משם בלי לקנות כלום, הוא יצא עם ריח.

לפי זה, כל אור שהיה ונסתלק, נשאר רק הריח. כדוגמה שהוזכר, שידעו היכן היה מקום המזבח איפה שהריחו ריח אברים.

וביתר עומק, יש ריח העליון ויש ריח תחתון כמו שחודד.

ריח העליון מתגלה בריח גן עדן, שמהרוחניות נעשה גשמיות. הריח התחתון הוא שהחפץ עצמו נסתלק וכל מה שנשאר אינו אלא הריח. וזה, הן אם החפץ הלך למקום אחר, והן אם החפץ התכלה באש וכדו'. נמצא שמלמעלה זה מתחיל מהריח, ומלמטה מה שנשאר זהו הריח.

נחדד בדוגמה בהירה יותר. עיקר הריח באדם מתגלה בחוטם - מקום חוש הריח. הזכרנו שבדיבור עצמו נמצא הריח, וזה על פי סדר ההשתלשלות, עיניים אזניים חוטם פה. בחוטם מתגלה ריח ואחר כך משתלשל לפה ומכוחו מתגלה 'ריח' בדיבור. לפי זה, תחילתו של כל דבר בשורש העליון הוא ריח, וסופו של כל דבר הוא ריח.

תפיסה זו מתגלה בקדושת שבת. שלאחר ששת ימי המעשה שעושים מלאכה, מגיע שבת וכל מה שנשאר מהמעשים של ששת ימי המעשה אינו אלא ריח. הרי נהגו מקצת מישראל להריח הדסים בע"ש כמו מעשה הידוע (שבת לג) שיצא רשב"י מהמערה וראה אדם שהולך עם בדי הדסים כדי להריח בהם לכבוד שבת. ועוד מצינו מעשה ברבי (בראשית רבה יא ד) ששאל אותו קיסר מדוע תבשיל אחד היה ערב יותר מהשני וענה לו תבלין יש ושבת

שמה. משני מעשים אלו מוכח ששבת הוא במדרגת הריח.

וכן במוצאי שבת מברכים על הבשמים. נמצא שהן כניסתו והן יציאתו במדרגת ה'ריח'. ובעומק, שבת היא מעין 'יום שכולו שבת', במדרגה דלעתיד לבוא שחוזר הכל לריח, ומתגלה הריח מלעילא לתתא, וחוזר הריח מתתא לעילא כמו שנתבאר.

ולכן בסיפא של ימות עולם מתגלה הארת משיח שנאמר בו 'והריחו ביראת ה' ומורח ודאין', וזהו מעבר לעולם העליון. הוא מעלה רק את מדרגת הריח, עכשיו שומעים דיבור האדם מכוח מדרגת האזניים, ואז הוא משכיל ומבין את מה שאמרו לו. אבל מה שהיה במדרגת מתן תורה, ומעין כך לעתיד לבוא משכילים את הדיבור, בבחינת 'מורח ודאין'. וכך היה במתן תורה, בני ישראל הריחו את הדיבור, ומכוח קיבלו אותו. מהצד התחתון נאמר 'אוזן ששמעה על הר סיני וכו'', אבל מהתפיסה העליונה הרי הזכרנו כל הדברות וכן הריח התפשט בכל העולם כולו, שהריח גנוז בדיבור ומכוחו קבלו את הדברים.

הוזכר לשון חז"ל שנכנס עם יעקב ריח גן עדן כשבא לקבל ברכה מיצחק. כפשוטו, בגן עדן לומדים תורה וקיים שם גם ריח. ובעומק לפי המתבאר, בגן עדן העליון עוסקים ומשיגים את הדברי תורה עצמם מכוח הריח. יעקב אבינו נקרא 'איש תם יושב אהלים', והנה, 'אהלות' הרי הוא בשמים כמו שנאמר "מר ואהלות עם כל ראשי בשמים" (שיר השירים ד יד). 'יעקב 'איש תם יושב אהלים' עסק בדברי תורה מכוח מדרגת הריח, וזהו 'נכנסה עמו ריח ג"ע' שמתגלה בשרשו העליון כי העסק בדברי תורה עצמם הוא מכוח הריח שמריח את הדברי תורה, ובדיבור עצמו גנוז הריח וזהו עומק המדרגה דלעתיד לבוא של מדרגת העסק בדברי תורה כמו שנתחדד.

מדרגת הדם שבקטורת ותיקונו ביום הכיפורים

יום הקדוש בשנה הוא יום הכיפורים שבו מכניסים את הקטורת שיסודו 'ריח' לפני ולפנים, וכן מכניסים את דם הקרבנות. ובהקבלה למה שהוזכר, יש שני מדרגות ריח, הפנימי הוא קטורת, והחיצוני הוא הקרבנות. הקטורת שהכניסו לבית קדשי הקדשים מטרתו להעלות את הריח למדרגת התורה שבבית קדשי הקדשים. הדם שנכנס ביום הכיפורים לפני ולפנים הרי הוא להעלות את כל הריח של כל הקרבנות כולם שנקרבו במשך כל השנה כולה שמעלים אותו למדרגה העליונה של מדרגת הריח.

והנה, נחלקו הראשונים על ה'מור' אחד מסממני הקטורת ממה היה עשוי. לשיטת רש"י (ברכות מג א) זה היה מרעי של חיה, ולשיטת הרמב"ם (כלי המקדש א ג) היה מ"דם שצרור בחיה שבהודו". וכתב הראב"ד (שם) שלא יתכן שמבעל חי טמא יעשו את סממני הקטורת.

ובעומק, להבין את שיטת רש"י והרמב"ם, הרי בקטורת מצרפים את החלבנה והלבונה, אז כשם שמצרפים את החלבנה מצרפים אף את הבעל חי הטמא.

עומק הדבר, הרי עיקר הדם מקומו במזבח החיצון, מקום זריקת הדמים. כשמכניסים דם חיה טמאה לקטורת, מעלים את כל הדם למדרגת הקטורת, ויתר על כן, גם הדם שלא יכול לעלות ע"ג מזבח החיצון כי רק בהמה טהורה כשרה מכניסים לקטורת והופך להיות חלק ממדרגת הקטורת.

לפי רש"י, שמכניסים רעי של בהמה, הרי נאמר "והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסים מי רגלים במקדש מפני הכבוד", רק ברעי בהמה שנשתנה צורתו נעקר ממנו שמו הראשון ומתגלה בו עכשיו תיקון נוסף.

א"כ ביוהכ"פ מתקנים את החיה הטמאה, או את הרעי דקלקול, ויתר על כן מכניסים גם כן דם שיסודו בהקרבה של מזבח החיצון, ועל ידי שנכנסים לפני ולפנים, כל הריחות שהיו בחיצוניות חוזרים ועולים מתתא לעילא.

בית המקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה - 'על הרי בשמים'

ריח זה הוא 'ריח בוגדיך' בבחינת בעל תשובה יסוד הקטורת, אבל מהצד העליון מתגלה בבית קדשי הקדשים - 'זה שער השמים' שהוא מכוון כנגד בית מקדש של מעלה.

הבדל אחד יסודי בין בית מקדש של מעלה לבית מקדש שלמטה, שבבית מקדש של מעלה ברור הדבר שלא נמצא שם הריח שבא 'מתתא לעילא', 'ריח בוגדיך', אלא מתגלה הריח שכולו טוב. ושער השמים מכוון זה כנגד זה בית מקדש של מעלה מכוון כנגד בית מקדש של מטה, אז בית מקדש שלמטה עיקר הריח שמתגלה בו מה הוא מתתא לעילא, כל סדר המדרגות שהזכרנו, מזבח החיצון הקרבה, קטורת בפנים, מזבח הפנימי, ויתר על כן יום הכיפורים מכניסים את הכל לבית קדשי הקדשים, ועל ידי זה מתגלה הבית מקדש של מעלה.

ביום הכיפורים עיקר העבודה היא בבית קדשי הקדשים ואז מתגלה החיבור של בית מקדש של מעלה לבית מקדש של מטה. ביוהכ"פ מתענים כמלאכים ולובשים לבנים כמלאכים על מנת לגלות את האור של המקדש של מטה שמכוון כנגד בית מקדש של מעלה. וא"כ בבית מקדש של מעלה מתגלה הריח שכולו טוב, וא"כ בקודש הקדשים שהוא מכוון כנגד בית מקדש של מעלה, מתגלה בו המתתא לעילא כל סדר המדרגות שנתבאר שמכניסים אותו לבית קדשי הקדשים, אבל מאידך מתגלה בו מדרגת הריח העליון שיורד מלמעלה למטה וזה נקרא בעומק 'הרי בשמים' (שיר השירים ח יד).

בית המקדש "אברהם קראו הר, יצחק קראו שדה, יעקב קראו בית (פסחים פח א). בערכין דידן, יצחק קראו 'שדה' בבחינת 'ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו אלקים' שנכנס עמו ריח ג"ע. יעקב אבינו קראו 'בית' במדרגת 'בית קדשי הקדשים', הרי כשקרא אותו 'בית' - 'אין זה כי אם בית אלקים' עדיין לא היה בית המקדש. בפשטות על שם העתיד קראו, אבל בעומק, בית מקדש של מעלה כבר היה קיים, וקורא לו 'בית' למטה כי מתגלה במקום הזה מכוח הבית המקדש של מעלה.

גילוי זה שהלמעלה והלמטה מחוברים, על ידי ש'המטה' עולה ל'למעלה', מתגלה באברהם שקראו 'הר' בבחינת 'הרי בשמים'. הרי 'ארץ ישראל גבוה מכל הארצות' (קידושין סט א), וכן אמרו ש'ביהמ"ק גבוה מכל ארץ ישראל' (זבחים נד ב), דבר זה אינו כפשוטו אלא במדרגה הרוחנית כמו שביארו רבותינו. מדרגה הזו ש'גבוה מכולם' נקרא 'הר' שעולה ללמעלה בבחינת 'הרי בשמים' שיסודו ועיקרו נאמר על מקום בית קדשי הקדשים. על ידי כן מצטרף שתי הריחות שעולים מתתא לעילא ומלעילא לתתא, ומתגלה עומק ההארה בבית קדשי הקדשים.

לפי זה, מצד המהלך של יעקב אבינו לא נחרב הבית, כי עדיין בית מקדש של מעלה לא נחרב. נמצא שמי שדבוק במדרגת יעקב אצלו הבית עדיין קיים. ובהבחנה נוספת, נשאר מכל בית המקדש רק הריח וכמו שהזכרנו כשנחרב בית ראשון ידעו את מקום המזבח מכוח הריח.

מכל בית המקדש נשאר לנו בידינו השתא רק מדרגת הריח שהיה. אבל כשזוכים, זה לא רק ריח של בית המקדש מקום המזבח החיצון, שידעו את מקום המזבח מכוח ריח הקרבנות, אלא ריח של בית קדשי הקדשים. וכשאדם מצטרף לריח בית קדשי הקדשים אז הוא מצטרף לריח של 'צדיק מעיקרא' שזה ריח טוב, ושל בעל תשובה שזה ריח של הפיכת הרע לטוב כמו שהתבאר. ובסוד הקטורת נכללים

כולם יחד 'החלבנה' ו'הלבונה' וזה עומק הקטורת השלם שמתגלה ביום הכיפורים בבית קדשי הקדשים שיורד הריח מלמעלה ועולה הריח מלמטה, ומבית המקדש שנחרב ומבית קדשי הקדשים בפרטות, נשאר ניצוץ של אותו ריח שמצרף את המדרגת הריח דלעילא לתתא וריח מתתא לעילא יחד.

בט' באב נולד משיח - מורח ודאין

זהו הכוח שאוחזים בו גם בזמן החורבן. על זה נאמר שביום חורבן הבית נולד משיח, שהוא מורח ודאין. כשקיים הבית הריח פחות גלוי כיון שעדיין קיים הלבוש של הבית, כמו דבר שיש לו אור וכלי והכלי מכסה את האור, כשבית המקדש עצמו קיים הריח עדיין מתלבש בדיבור 'דבר ה' מירושלים' והריח מתכסה ומתלבש בבית המקדש עצמו. אבל כשבית המקדש חרב אז נשאר רק הכלי של ריח, וזה הארת משיח שמתגלה, וזה עומק הנחמה מחצות ואילך שמתחיל מעט פורתא של נחמה שנהגו לקום מלשבת על הארץ כי נדבקים במדרגת הריח העליון.

יסוד מוסד בדברי רבותינו, שכל מדרגה שבאה וחוזר ומסתלקת היא איננה מדרגה שלימה, במדרגה זו האדם דבק בעבר ועתיד שהסתלק וחוזר חלילה. המדרגה שאיננה מסתלקת היא מגלה את ההווה תמיד, ההווה תמיד מתגלה בריח שנשאר מבית המקדש וככל שנזכה בסייעתא דשמיא להידבק בריח הזה שמאיר בבית קדשי הקדשים בצירופא מלעילא לתתא, ומתתא לעילא כמו שנתבאר זה הוא שורש הגאולה השלימה בתשעה באב נולד משיח. הארת משיח ריח של משיח בושם דתיקון שמחבר את כל הבשמים כולם, את שמן המשחה יחד עם קטורת הסמים ביחד ומצרפם יחד בשלמותם.

בלבביפדיה מחשבה כ-ש בשם
מספר שיעור בקול הלשון 35893619

סוגיות במחשבה

בשם

ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים. (שמות ל כג.)

ופרש"י וז"ל, בשמים ראש - חשובים, עכ"ל. עין אבי עזר, דברים לג טו[א]. ורמב"ן דברים ז יב[ב]. אולם עין חזקוני על אתר[ג].

ובאבן עזרא על אתר כתב וז"ל, וטעם בשמים ראש, שיוקח הראש מכל בשמים, כי הוא הנכבד מהנשאר באחרונה, עכ"ל. וכתב הרמב"ן (שמות כה ו) וז"ל, יתכן שנאמר כי החשובים שבבעלי הריח והבשם נקראים בשמים, וענינו המובחרים והידועים בסמים, כמו שאמר בשמים ראש, בראש כל בושם (יחזקאל כז כב). גם נכון הוא שנאמר, כי מלת בשמים ובשם, מלה מורכבת, בו-שם. בה סמים, עכ"ל. אולם בפרטות, אמרו (שהש"ר א, יג, הובא ברמב"ן על אתר) המור הזה ראש לכל הבשמים. וביאר רבינו בחיי על אתר וז"ל, ומה שאמרו שהוא ראש כל מיני בשמים, כלומר הזכרתו בראשם, ואין לומר שהוא ראש כולם במעלה וכו'. ומה שהזכיר זה ראשון לכל הבשמים, שהוא "בהקטרה" משובח מכולם, וכו', זה ראש לכל מיני בשמים להקטרות ולעלות על גבי האור, עכ"ל. ועין ספר הליקוטים, וירא, כא, ביאור במה הוא חשוב[ד]. ואמרו (שהש"ר שם) מה מור ראש לכל הבשמים, אף אברהם (מר-אבה) ראש לכל הצדיקים. ואמרו (זוה"ק זוהר חדש, מדרש הנעלם פרשת אחרי מות, מז, ב) קב"ה ירד לגנו, למי ירד, לערוגת הבשם, ומאן אינון ערוגת הבשם, הה"ד בשמים ראש, מאן אינון, צדיקים. עין עמק המלך שער טז, פרק י"א. ועין עוד זוה"ק ח"ג ג, א[ה]. ועין גר"א תיקונים תיקון כא, ד"ה דהוא מר, וז"ל, דהוא בשמים ראש, ראש לכל הבשמים, מר דרור וכו', דאברהם ראש אמנה, והוא (במקום) הר המור, הר המוריה, עכ"ל. וכתב בספר הפליאה (ד"ה נפנה לפן אחר בראשית הנגלה) וז"ל, קח לך בשמים ראש, הוא מ"ר, שהוא מתהפך 'רם', ר"ל 'בשמים' רומז למדות עליונות, וכו' עכ"ל. בשמים, לשון בַּשָׂמִים,

[א] ז"ל על הכתוב ומראש הררי קדם: כמו בשמים ראש, כמו מובחר מן המובחר.

[ב] ז"ל: יקראו בלשון הקדש תחלת כל דבר בלשון "ראש", כענין ראש דברך אמת (תהלים קיט קס), וכן גדול הדור "ראש העם" (ע"פ במדבר כה ד), והמשובח "ראש בשמים" (ע"פ שה"ש ד יד), וכן יקראו אחרית כל דבר "עקב", כי הלשון יתפוס דמיונו באדם, והראש תחלה והעקב בו אחרית וסוף.

[ג] ז"ל: בשמים ראש לשון חשבון, כמו כי תשא את ראש בני ישראל, פי' שיקחם לפי החשבון שהוא מונה והולך. ולפי שאמר למעלה (שמות כה ו) 'בשמים לשמן המשחה' ולא פירש הם וחשבונם, עכשו מפרש לך.

[ד] ז"ל: 'אל ארץ המוריה', דהיינו היסוד, וכמו שאמרו רז"ל שהיסוד נקרא הר המור. וזה סוד קח לך בשמים ראש מר דרור, כי המור הוא ראש לבשמים, כי הוא היסוד שהוא שבת והוא יום השביעי וכו', ואז היא עטרת בעלה והיסוד שלה הוא הז'.

[ה] נדצ"ל ג, ב. וז"ל הזוה"ק: באתי לגני דא גן עדן דלעילא, אחותי כלה, דא כנסת ישראל, דבההוא יומא אזדווגו זווגין בכלא, אזדווגו זווגין בההוא גן עדן בגין דאתברכו כלהו משקיו דנחלא, ואתקשרו כל חד בחבריה, הדא הוא דכתיב אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי וכו'.

וז"ל הרע"מ שם: אריתי מורי דא חסד דרגא דאברהם דאתמר עליה אלך לי אל הר המור, עם בשמי דא נצח דרגא דאהרן, דכתיב ביהואתה קח לך בשמים ראש, ואינון דרועא ימינא בירכא ימינא.

כמ"ש בשמים ובארץ, וזהו מדות עליונות.

ובכללות כתב הרמ"ק (פרדס רימונים, שער כג, פ"ב, ערך בשמים) וז"ל, והג' אבות נקראים ראשי בשמים, עכ"ל. ועין עוד ספר הליקוטים, כי תשא[ו]. ומבוא שערים, ש"ה ח"ב, פ"ז[ז], וליקוטי תורה, ישעיה ג[ח].

ואמרו (חולין קלט ב) מנין למרדכי מן התורה, דכתיב בשמים ראש, ומתרגמין מירא דכיא.

ועין נדה נא ב, 'וראשי בשמים'[ט].

ואמר ריב"ל, מאי דכתיב (שיה"ש ה יג) **לחייו כערוגת הבושם, כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים, וכיון שמדיבור ראשון נתמלא דיבור שני להיכן הלך, הוציא הקב"ה הרוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון ראשון, שנאמר** (שם) **שפתותיו שושנים נוטפות מור עבר, אל תקרי שושנים אלא ששונים.**

(שבת פח ב)

וטעם הדבר שנתמלא כל העולם בשמים, כתב בבן יהוידע על אתר וז"ל, השעה היתה צריכה לכך, כי חמרא וריחי פקחין (יומא עו ב)[י], ולכן נתמלא העולם בשמים כדי שיתפקחו ישראל וישיגו סוד הדיבור כראוי, כי בכל דבור ודבור היה כלול תלי תלים של הלכות, עכ"ל.

ונראה שבכל דיבור נתמלא העולם בשמים עם ריח שונה, מקביל למהות הדיבור. ובעומק, מהדיבור עצמו נתמלא כל העולם בשמים, ולכך פשוט שלפי מהות הדיבור, כן מהות הריח. ועין עוד בן יהוידע, ב"מ פו א, ד"ה כמה ככרים דנרד[יא]. ועין שפת אמת שבועות תרל"ד[יב].

וביאר המהר"ל (תפארת ישראל, פרק לא) וז"ל, ומה שהיה כל העולם מתמלא בשמים מכח הדיבור של השי"ת, כי הדבור של הקב"ה בגזרת דין, כמו שהתבאר למעלה, ומפני שהדיבור הוא גזרת דין, לכך נמשך כח הבשמים עמהם, כי כח הבשמים מתיחס למדת הדין, ולכך אמר שהיה כל העולם מתמלא בשמים, שהיה נמשך אחר הדיבור. אך דבר זה אינם בשמים גשמיים, כי אין הדבר רק דבור אלוקי, ויורה זה שעברו וחלפו אל גן עדן[יג] וכו', הם הבשמים הנאמרים כאן, עכ"ל. ועין אפיקי ים, שבת קד א (ד"ה והוא

ו על זה הפסוק ואתה קח לך בשמים וכו', שביאר ע"ד הסוד עניינם של סמני הקטורת דכולם הם סוד שם אלקים, עי"ש.

ז ז"ל: הנצח הוא אהיה דמילוי יודין, וההוד אהיה דמילוי אלפין, והיסוד אהיה דמילוי ההין וכו', אמנם הנה"י של היניקה הם ג' אהיה הנזכרים בבחי' המילוים לבדם בלי פשוטים, והם מילוי דאהיה דיודין בגימטריא ק"מ והוא בנצח, ודאלפין הוא בגימטריא קכ"ב והוא בהוד, ודההין בגימטריא ק"ל והוא ביסוד. ושלשתם בגימטריא כמנין בשמים, וזה סוד בשמים ראש, כי הם נעשים ראש אל הז"א בזמן היניקה.

ח ז"ל על הפסוק (ישעיה ג כד) והיה תחת בושם יהיה מק: והיה תחת בושם שהוא צלם דאו"א, שהם המוחין דז"א, שהם ב' קס"א וי' אותיותיהם, הרי כ', הרי בש"ם. וזו בשמים ראש, שהוא הבשם הנכנס בראש.

ט ז"ל הגמ' שם: הקושט והחימום וראשי בשמים וכו' נקחין בכסף מעשר. ופירש הערוך (ערך ראש): בלע"ז מוסקט"א.

י פירש"י: פקחוני, עשאוני פקח.

יא ז"ל: כי דברי תורה נמשלו לבשמים של מיני ורדים שנותנים ריח טוב למרחוק, ולכן במתן תורה נתמלא כל העולם כולו בשמים, וכמ"ש במדרש, וכמו שאין הורדין שוים בריח הטוב היוצא מהם, שיש זה למעלה מזה, כן חדושי תורה שיחדשו החכמים שהם נקראים שושנים אינם שוים, שיש זה למעלה מזה כפי עומק הדבר וכפי עניינו, עכ"ל ועעו"ש.

יב שם הקשה על דברי הגמ' הנ"ל 'וכיון שמדיבור ראשון נתמלא דיבור שני להיכן הלך', דהלא אין ריח כל הדברות שוה. ועי"ש מה שתירץ לפי דרכו.

יג כמ"ש רש"י שם ד"ה מעביר, שהקב"ה העביר את הריח לגן עדן.

מ"ש א"ל ב"ם)[יד]. **ועין אור תורה** (גם הוא להגרי"א חבר) **בליקוטים**, וז"ל, ר"ל, הוא שכר הנשמה שכנוהו בשם ריח בשמים, עכ"ל. והיינו השכר בגן עדן, והבן. ועין עוד שיח יצחק, דרוש לשבת בראשית, המשך אות קלד. שהוא זיו השכינה. ולכך אמרו חז"ל, שריח זה כשבא הרוח נסתלק מן העולם וחזר לג"ע.

וכתב בכתבי הרמ"מ משקלוב (ביאור משנת חסידים, דף קסז) וז"ל, ובכל דבור ודבור נתמלא בשמים, ונברא מלאך בַּשָּׂמים, יהו"ה מ"ה, ואהי"ה קנ"א, ב' פעמים, גימט' בשמים, עכ"ל. עוד כתב (שם, דף ריא) וז"ל, ונברא מלאך, וסוד בשמים ב' שמות משם שמים, ובהם גנוז הריח, עכ"ל.

וכתב בשפת אמת (תולדות תרס"ב) וז"ל, והריח הוא מבחינת הנשמה, כמ"ש חז"ל (ברכות מג ב) איזהו דבר שהנפש נהנה בו ולא הגוף זה הריח, דכתיב (תהלים קנ ו) כל הנשמה תהלל, כי הנשמה כתיב בה (בראשית ב ז) ויפח באפיו נשמת חיים, ואיתא בגמרא על הפסוק שפתותיו שושנים, כל דיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם בשמים, ומעין זה הנשמה יש בה מזה הריח, ועל זה חל הברכה. וכמו כן שבת יומא דנשמתין, והנשמה יתירה הבאה בשבת מגן עדן ממנה בא הרוח (בשבת), עכ"ל עיי"ש.

וכשם שפרחה נשמתם על כל דיבור ודיבור לגן עדן (שבת שם), כן פרח הריח לגן עדן, ודו"ק. ועין מהרש"א על אתר[טו].

הנכנס לביתו במצאי שבת, מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים

(פסחים קב ב)

וכתב רבינו בחיי (בראשית לד כה) וז"ל, אמרו חז"ל (תענית כז ב) אנשי מעמד לא היו מתענין ביום ראשון מפני שהוא יום שלישי ליצירה, פירוש ליצירת אדם הראשון שנברא בשישי, וזהו טעם ברכת עצי בשמים במוצאי שבת, כדי לחזק כח הנפש השכלית בריח טוב, עכ"ל עיי"ש. טעם נוסף כתבו הראשונים עין תוס' פסחים קב, ב, ד"ה רב, והרמב"ן שם, ועוד ראשונים בכמה מקומות, וז"ל תוס' ר"י החסיד (ברכות נב א), בשמים להראות כי לכבוד השבת באו, לפי שהיו לו שתי נפשות בשבת, ועכשיו מריח לרפואה משום דוי לנפש שאבדה, עכ"ל. ובתוס' רא"ש (שם עמוד ב) הוסיף וז"ל, לפי שהיו לו שתי נפשות בשבת ומריח בשמים לרפואה לפי שאבד הנפש. ועין אמרי פנחס שער ז, ענינים שונים, אות א. ועין רבינו יונה ברכות לח. מדפי הרי"ף[טז].

טעם נוסף כתב הב"י (או"ח סימן רצז), דבמוצאי שבת מברכים על ההדס, מדכתיב (ישעיה נו ב) שומר שבת מחללו, וסמיך ליה (שם נה יג) יעלה הדס, עכ"ד. וכתב על זה החת"ס (תורת משה על

[יד] ז"ל: ושם בבינה גן דלעילא י"ב בוסמין י"ג נהרי דאפרסמונא דכייא וכו', וכל בוסמין וריחין טבין הם בבינה, גן עדן, שע"י מעבירים כל זוהמא וריח רע, שהכל מתבשם שם וחוזר הרע לטוב. וכמ"ש בפרק אמר ר"ע, כל דבור שיצא מהקב"ה נתמלא כל העולם בשמים וכו' והוציא רוח וכו' והפריחם לגן עדן, והם המצות ומעשים טובים שהצדיקים עוסקים בהם בעוה"ז סלקין ריחין טבין אשה ריח נחוח לה' וכו', בסוד העמוד העולה מעוה"ז עד לגן עדן, והוא סוד הריח שעולה דרך החוטם עד למוחא וכו', שהסט"א הוא בסוד ריח רע כמ"ש (יואל ב כ) ואת הצפוני וכו' ועלה באשו ותעל צחנתו וכו', עכ"ל, עעו"ש.

[טו] ז"ל: דגן עדן ודאי מחזיק את כל הבשמים אכל דבור ודבור, שהעולם אינו רק אחד מס' בגן עדן כדאמרי' במסכת תענית (י א).

ועוד שם: ולעיל נמי אמר שנתמלא עולם כולו בשמים כדי להשיב נפשם כדאיתא במדרשות, משמע דלא מתו. וי"ל דכתות כתות היו לפי הטבע, יש מהן דמחרדת הקולות נעשו חלשים ולא מתו, לאותן הועילו הבשמים, ויש מהן יותר חלושים בטבע עד שמתו, ויש מהן שחזרו לאחוריהן.

[טז] ז"ל רבינו יונה: שמיד שמברך על הנר מברך על הבשמים, שהוא גם כן מענין השבת, שמראה הצער שהיה לו בנפש יתירה שהיה לו.

מגילת אסתר, ד"ה ביום השביעי), וז"ל, נ"ל דדרשו חז"ל (מגילה י ב) תחת הנעצוץ זה המן, יעלה ברוש זה מרדכי, ראש לכל הבשמים, ותחת הסרפד זה ושתי, יעלה הדס זה אסתר. והנה ושתי נהרגה בשבת על שעשתה מלאכה עם בנות ישראל בשבת, כדדרשו (שם יב ב) על הפסוק (אסתר ב א) אשר עשתה ושתי ואת אשר נגזר עליה, כשם שעשתה כך נגזר עליה, מלמד שהיתה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות ועושות עמהן מלאכה בשבת. ויום השביעי כטוב לב המלך ביין, שבת היה כדאיתא (מגילה שם), ע"כ עתה שזכינו להיות שומר שבת מחללו, נברך על הבשמים זכר למרדכי ראש הבשמים, ואיזה בושם, הדס, זכר לאסתר שהומלכה תחת ושתי, תחת הסרפד זה ושתי יעלה הדס זה אסתר, עכ"ל.

וישנם עוד טעמים בדברי רבותינו, עין ב"י או"ח תרכ"ד, בשם הכלבו (סי' ע), כי עתה שגיהנם נפתח יש סרחון עיי"ש, ועוד טעמים נוספים.

ובעומק, יש בשמים בליל שבת, ויש בשמים במוצש"ק, ועין ירושלמי ברכות ח ו[יז], וכן בשמים לכל השבת, להריח בהם מדין עונג שבת, עין ביצה לג, ב[יח]. ועין ריטב"א, שבת קמו א, ד"ה אבל הנכון[יט]. וכבר דנו הפוסקים אם מותר להריח בשמים ביוה"כ, מפני שיש בו דין עינוי (עי' מג"א סי' מו סק"ח, סי' תקנו סק"א, סי' תריב סק"ד, ובנו"כ).

ובעומק, בשם, בו-שם, שמו של הקב"ה, לכן הנשמה נהנה ממנו (ברכות מג ב), ושבת שמה דקב"ה (זוה"ק ח"ב פח ב).

אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים. מ"ט, וכו', בשמים לעבורי ריחא הוא. (ברכות נג א)

כתב מהרש"א שם, וכן אמרו שם בשמים של בית הכסא וכו' אין מברכין עליו, וכן בשמים של ע"ז, שהוקש למתים (עי' ע"ז כט ב), וכן בית הכסא הוא מקום מות, כי הצואה היוצאת מהאדם, מתקיים בו ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב יז). ונקראת גללים, וכן ע"ז נקראת גלולים (דברים כט טז, ועי' רש"י שם). ובעומק: כח הריח, בשמים, הוא היפך המתים. וריח רע שורשו מות,

חטא אדה"ר שבמעשיו סילק ריח גן עדן, ריח טוב, ונתפשט ריח רע, ודו"ק. ובשמים שנועדו לסלק ריח רע, דבק בהם כח המות, כמת שמסריח. והפכם, משיח, חי-מש, מריח ודאין[כ].

ושורש ריח נגלה באכילת אדה"ר, לחד מ"ד חיטה היה (ברכות מ א), וי"א שיש בחיטה ריח כשנאפת, ולכן יש שנהגו לברך על לחם בורא

[יז] ז"ל: רבי אבהו בשם רבי יוחנן אין מברכין לא על הבשמים של לילי שבת בטבריא, ולא על הבשמים של מוצאי שבת בציפורין, ולא על הנר ולא על הבשמים של אור ערב שבת [היינו ליל שבת] בציפורין. ופי' הפני משה: בטבריא היו נוהגין לעשות קודם ליל שבת, ובציפורי במוצאי שבת וגם בלילה של ערב שבת:

[יח] ז"ל הגמ': מטלטלין עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה, ומוללו ומריח בו, ולא יקטמנו להריח בו, ואם קטמו פטור אבל אסור.

[יט] ז"ל: לכך התירו מפני שיעשה עין יפה לאורחים ולצורך שבת, והיינו דאקשינן התם למה לא התירו גם כן ללקוט עצי בשמים לעונג שבת להריח בו.

[כ] עי' סנהדרין (צג ב): כתיב (ישעיה יא ג) והריחו ביראת ה' וכו', דמורח ודאין, דכתיב (שם) ולא למראה עיניו ישפוט ושפט בצדק דלים. ופירש"י: דמורח ודאין, שמריח באדם ושופט ויודע מי החייב, שנאמר לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח, ואפילו הכי ושפט בצדק דלים כגון על ידי הרחה.

עצי בשמים[כא], אולם כשאכל באיסור הסריח ריחו.

אולם בסוד ממכה עצמה מתקן רפואה כתב במאירי (שבת צ א) וז"ל, וריח רע הוא עשוי לעשן התינוקות לקצת חליים ידועים, וכו', שסתמן לרפואה, עכ"ל, עיי"ש עוד ראשונים, רש"י ועוד[כב]. **וכתב בחכמוני** (לרבי שבתי דונולו מזמן הגאונים, פ"ו) וז"ל, ג' ריחות רעות הן, ריח נבאש, וריח כבד וקשה, וריח סמי המות. ג' ריחות טובות הן, ריח חריף כחרדל ופלפל ושכמותו, וריח מאכל ומשתה, וריח בשמים טובים, עכ"ל. וג' ריחות רעות אלו תולדות חטא אדה"ר. ריח סם המות, נגזר עליו (בראשית ב יז) ביום אכלך ממנו מות תמות, והרי שאכל סם המות. ונאמר בו (שם ג יט) עפר אתה ואל עפר תשוב, וזהו ריח כבד וקשה. וכן יוצא ממנו בתולדות החטא צואה, וכן גופו מרקיב אחר מיתתו, וזהו ריח נבאש.

ולחד מ"ד עץ שאכל ממנו אדה"ר גפן היה (ברכות מ א), **כמ"ש חז"ל** (ב"ר יט ה) ענבים סחטה לו ואכל, **וכתב הרמח"ל** (אדיר במרום ד"ה ואמר תאנא חוור) וז"ל, אדם שגברה עליו זוהמא ונדבק בו ריח רע שהוא אחיזת הסט"א, הנה להעבירה ממנו צריך רחיצה במי בשמים, שיהיה בהם ריח טוב להעביר הריח הרע, וזהו הריח של היין הטוב, עכ"ל. ובחטא אדה"ר ריח טוב של היין נעשה רע? ודבקה בו הזוהמא המסרחת.

ושורש ריח רע במדת הדין, ועין רמ"ז (על זוה"ק ויקרא פט א) וז"ל, (ממו"ס) שכן יש בו בשמים, וכל ריח הוא מצד הדין, עכ"ל. וריח רע הוא מצד הדין הנפול.

רבי אלעזר בן עזריה קופה של בשמים. (גיטין סז א)

ופרש"י וז"ל, דומה לקופת הרוכלין, אלא שהרוכל מתוך שאומנתו לכך מרבה מינין יותר וקושר כל אחד בצרור לבדו להיות מזומן לשואלו, עכ"ל.

וכתב ר' ניסים גאון (ברכות נז ב) וז"ל, ואמרו בשבחו, ר' אלעזר בן עזריה קופה של בשמים, כלומר שהיה מאסף החכמות ומסר אותם. **ושנינו** (סוטה מט ב) משמת ראב"ע בטלה "עטרת" החכמים, עכ"ל.

וביאר בבן יהוידע (מגילה יז ב) וז"ל, שהצדיק השומר בריתו נקרא קופה של בשמים, וכמ"ש בגמרא על ר' אלעזר בן עזריה קופה של בשמים, והטעם כי השומר בריתו נקרא קדוש, דאמרו (שבת קד א) קוף מלא הוא קדוש. גם השומר בריתו מאירה אות ה"א אחרונה (שבשם הוי"ה) בעטרה שלו (וזהו עטרות חכמים), ולכך נקרא "קופה" שהיא תיבה מורכבת בשתים, והיא קוף - ה, כי קדוש הוא קוף מלא, וכמ"ש בקהלת יעקב ז"ל (ריש ערך ק)[כג], ועל כן מאחר שהצדיק השומר בריתו נקרא קופה שהוא קוף-ה', לכן חטא הברית נקרא "פוקה" שהוא הפוך אתוון דקופה, וכו', עכ"ל. ובפשוטו

[כא] עי' מאירי (ברכות מג ב): אלו שמברכין במוצאי שבת על הלחם בורא עצי בשמים, מפני שהחטה נקראת אילן כמו שביארנו, נראה שאינו כלום וכו', ומ"מ הרבה נהגו לברך בו מיני בשמים, מפני שיש בו ריח טוב וערב, וכל שכן כשהוא חם וכל שכן לרעבים. ומ"מ יש מפקפקים בו. עכ"ל. ועי' רמ"א או"ח סי' רטז סי"ד.

[כב] ז"ל רש"י: ריח רע - שמעשנין בהן חולין ותינוקות, כגון חלטית להבריח מעליו מזיקין.

[כג] ז"ל: יש שני בחינת באותיות, הא' בחינת ציור האות ועמידתו, ואחד בחינת המספר שלו כמו שאמר בפרדס. והנה מצד ציור הקוף אתחזי על סטרא אחרא, דמשך רגל הקוף בולט, והוא סוד הערלה הנמשכת כמו שכתבתי בשם הרח"ו. אמנם מצד מספרו רומז על קדושה, שכן הוי"ה בהכאה עולה קו"ף, גימטריא מקו"ם, שמו של הקדוש ברוך הוא שנקרא מקום.

קופה ענינה כמ"ש בערוך (מוסף הערוך ערך קפה) וז"ל, פירוש בלשון רומי שם פרטי לכלי גדול של יין, ובלשון חכמים שם כלי "גדול" עשוי ליתן בתוכו דבר מה, עכ"ל, וכמ"ש (תנא דבי אליהו זוטא, פרק ט"ז) קופה של צדקה, קופה של בשמים, קופה של תמחוי.

ועל מעלתו של ר' אלעזר בן עזריה, עין ספר יוחסין, מאמר ראשון, ד"ה רבי אלעזר בן עזריה, וסדר הדורות חלק תנאים ואמוראים, אות א', בערכו.

וכתיב (משלי יד כד) עטרת חכמים עשרם, והוא הנאמר על ר' אליעזר בן עזריה כנ"ל. וכתב במגדל עוז ליעב"ץ (בית מדות עליה מ' עליית המדות החמודות) וז"ל, עטרת חכמים עשרם, לא אמר העושר עטרת חכמים, כי לא לחכמים לחם, אלא עשרם המיוחד להם, ר"ל עשירות הדעת היא תפארתם, עכ"ל. ועין כתבי רמ"מ משקלוב, ביאור משנת חסידים, דף רס. ועין ליקוטי הלכות, אה"ע, הלכות אישות, ה"ד[כד].

ובפשוטו קופה של בשמים של אשה, כמ"ש (כתובות סו ב) דחתן מקבל עליו עשרה דינר לקופה מאי קופה, אמר רב אשי קופה של בשמים. וכתב המאירי שם וז"ל, ר"ל מה שיצרך אליה מבעלי הריח והדומה לזה, עכ"ל.

[כד] ז"ל (אות ו): כי הממון והעשירות בשרשו גבוה מאד וכו', כי בשעת תפלת שמונה עשרה זוכין לבחינת השגת אור הנ"ל, אבל צריך להיות בבחינת רצוא ושוב כנ"ל, ואזי כשהוא בבחינת ושוב, הוא ממשיך משם כל ההשפעות טובות, שמשם כל הממון והעשירות וכו'. וזה בחינת עטרת חכמים עשרם, כי העשירות נמשך מבחינת עטרה, בחינת כתר שהוא בחינת המסדר והמיישב והמעכב את המוחין בשעת רדיפתם וכנ"ל. וזה 'עטרת חכמים' דיקא, כי דיקא החכמים אמתיים שזוכין למוחין הנ"ל, שהם עקר החכמה האמתית, עד שמוחם רודף אחר השגות הנ"ל, אצלם דיקא העשירות מבחינת כתר ועטרה, כי הם ממשיכין העשירות משם, מבחינת כתר, שהוא המעכב, שעל ידי זה עקר תקון המוחין כנ"ל, אבל אצל אחרים יש שהעשירות שלו נמשך מהיכלי התמורות, שהם ממשיכין לפעמים השפע אצלם כשאין זוכים לתקן תקונים הנ"ל כראוי.

מדור

אתחלתא דגאולה

מלחמה - שלום

בשם

מלחמה – שלום

בשם

בושם בלשון רבים הוא 'בשמים', אותות 'בַּשָּׂמים', שמים שהם היפך הארץ, ושמים הם בחינת שלום כדכתיב (איוב כה ב) עושה שלום במרומיו. ושם הוא מדור הנשמות, ואמרו (ברכות מג ב) איזהו דבר שהנשמה נהנת ממנו הוא הריח. וכאשר האדם מריח בושם, הוא דבק במדרגת שמים, דבק בנשמתו שהיא בת השמים.

וזהו בחינת 'קופה של בשמים'[א], צרוף של בשמים רבים יחדיו, כח השלום שמצרפם.

וכח זה נגלה אף בארץ, בקטורת, שצרפו לבונה עם חלבנה, צרוף טוב ורע, שלום ביניהם.

אולם בארץ ללא גילוי הקטורת, יש מלחמה בין בושם עם ריח טוב לבין ריח רע.

ושורש מלחמה זו בעץ הדעת, וכמ"ש בצרור המור (בראשית ג ו) וז"ל, ותרא האשה כי טוב העץ למאכל - ר"ל ראתה כי זה העץ הוא טוב למאכל, והדבר שהוא ממית כמו שאומר השם - ראוי שיהיה בו סם המות וכו', או יהיה בו ריח רע וכו' עכ"ל עיי"ש[ב]. ובעומק, בעץ הדעת היה גנוז ריח רע, ודו"ק. וזהו עץ הדעת טוב ורע, טוב - ריח טוב, רע - ריח רע. ובתיקון, מברכים על פירות 'הנותן ריח טוב בפירות' (ברכות שם).

ואחר עשרה דורות אצל נח נגלה ג"כ עירוב ריח טוב ורע, וכמו שכתב בתפארת יונתן (בראשית ו יד) על הא דבתיבת נח היה כופר מבית ומחוץ, ובתיבה של משה לא ניתן כופר מבפנים כדי למנוע הריח הרע (עי' רש"י שם), וז"ל, דמשה היה כולו טוב, ולכן לא היה בפנים דבר שיש בו ריח רע, אבל נח, היה שם חָם - שכולו רע - ג"כ בתיבה, עד ששימש עם אשתו בתיבה, לכן היה בתוכו דבר שיש בו ריח רע, עכ"ל. אולם מצד נח היה ריח טוב, ולכן בתיבה שימש ריח טוב עם רע בערבוביא. ולכן לא היה תיקון שלם אצל נח, כי היה מעורב שם ריח טוב עם ריח רע.

וכן היה אצל התאומים יעקב ועשו. ביעקב ריח טוב, כמ"ש חז"ל (ב"ר סה כב) עה"פ (בראשית כז כז) וירח את ריח בגדיו, שנכנס עמו ריח ג"ע, ריח טוב, אולם אצל עשו היה בו ריח רע, ריח של שטף העזים שאין ריח רע יותר ממנו, עין רש"י (בראשית כ"ז כ"ז). ונפרדו יעקב ועשו, ועשו הלך לדרכו שעירה עם ריחו הרע, נבדל מן ריח טוב דיעקב, ושם בשעיר יעשה יעקב

[א] עי' כתובות סו ב: החתן מקבל עליו עשרה דינר לקופה. מאי קופה, אמר רב אשי קופה של בשמים, עכ"ל. ויש עוד בחז"ל לשון זה. ועי' שבת צ ע"א 'קופת הרוכלין', ופירש"י: מוכרי בשמים.

[ב] **זה המשך לשונו של צרור המור:** [ותרא האשה כי טוב העץ למאכל, ר"ל ראתה כי זה העץ הוא טוב למאכל, והדבר שהוא ממית כמו שאומר השם ראוי שיהיה בו סם המות], או שימית האדם בראייה, או יעוור עיניו, או יהיה בו ריח רע, וכיוצא בזה. אבל אני רואה כל הדברים בהפך, כי טוב העץ למאכל, וכי תאוה הוא לעינים, והעינים מתאוים לראותו, לפי שמחזיקין הראות, ונחמד העץ להשכיל, כי מצד הריח הטוב נהנית הנשמה, כאומרם ז"ל (ברכות מג ב) כל הנשמה תהלל י-ה, איזה דבר שהנשמה נהנית בו זה הריח, ולכן מברכין על הריח. וזהו ונחמד העץ, עד שמצד הריח נהנית הנשמה ומשגת המושכלות, כאומרו (שה"ש א ג) לריח שמניך טובים, ותרגום לא תחמוד לא תירוג, שהוא כמו אתרוג שמריח. ולכן ותקח מפריו ותאכל.

מלחמה עם עשו, ועלו מושעים בהר ציון לשפוט את הר עשו (עובדיה א כא).

ואף ביהמ"ק יש בו כללות ריח טוב, ומעולם לא הסריח בשר הקודש (אבות פ"ה מ"ה), וגם בו נגלה השלום, בקטורת בפרט וכמבואר לעיל, וכן בכללות, כמ"ש במשך חכמה (בהפטרת דברים) וז"ל, ענין המקדש הוא לאחד כלליות ישראל וכו', שכולם מעלים ריח ניחוח, זה ביראתו, זה באהבתו לישראל, וזה במסת ידו, וזה בתורתו, עיי"ש[ג].

[ג] ז"ל המשך חכמה: הענין, דמצאנו לרז"ל בכריתות (ו, ב), כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת. הרי דדבר הפחות בעצמיותו, בכל זאת כשהוא מתערב באגודה כללית, הוא מתבשם ומועיל להוציא ריח נחוח מן הסמנים האחרים, וכו'.

והנה ענין המקדש, לאחד כלליות ישראל ולבביהם אל מקום אחד, כמו שאמרו (ברכות ל, א) היה עומד וכו' [יכוון לבו וכו'], נמצאו כל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד. ולכן תמיד היתה שם ההנהגה הנסית, כמו שמנו (אבות ה, ה) עשרה נסים שנעשו בבית המקדש. ולהראות, אף שכל פרטיי בפני עצמו אינו ראוי להיות מושגח פרטי בהנהגה פרטית בלתי טבעית, בכל זאת הקשר הכללי מעם ישראל ראוי הוא להיות מושגח בהשגחה נסיית, ששם אין פגם, שכולם מעלים ריח ניחוח - זה ביראתו, וזה באהבתו לישראל, וזה במסת ידו וזה בתורתו. וכמו שאמרו (בראשית רבה סה, יח) "וירח את ריח בגדיו" (בראשית כז, כז) - ריח בוגדיו, וכו'. וזה שאמר "כריח השדה אשר ברכו ה'", דבחקל תפוחין כל עלה כל עשב מעלה ריח, כן בצירוף הכללי גם הפושעים מושגחים ומעלים ריח.

מדור
רל״א
שערים

צירוף

ב-מ / ב-ש / מ-ש

ב-מ

כתיב ודברתם בם, בם ולא בדברים בטלים, כמו שדרשו חז"ל, ושורשם ל"ב נתיבות חכמה, וי' מאמרות שבהם נברא העולם. ויחדיו עולים מ"ב. כי יש את התורה שבכתב ויש את כח האמירה דיבור, עשרה מאמרות, עשרת הדברות. ומצות דיבור בדברי תורה, צירוף התורה שבכתב, ל"ב, כנ"ל, עם כח הדיבור, י' כנ"ל, וזהו ודברת בם. אולם יש מדרגת שתוק כך עלה במחשבה, ושתיקה הוא בחינת בלימה, בם - ליה, בחינת בלום פיך מלדבר, בל - ם. ונגלה ברחל שאמרו חז"ל שתפסה פלך שתיקה, ובפרט נגלה בבנה, בנימין, בם - ניין. ושורשו כביכול אצלו ית"ש, שאסתכל באורייתא וקרא בה ואמר י' מאמרות, ועי"ז ברא עלמא. וזהו כללות התורה. וע"ש כן נקרא האדם מדבר, בם-דר, ובפרטות כל התורה כולה שמותיו ית' שמו, ואחד מן השמות הוא שם מ"ב, כמו שאמרו בקדושין (עא.). ובפרטות יש ג' שמות מ"ב. א. הויה פשוט ומלא באלפין, ומלוי המלוי, עולה מ"ב אותיות. ב. שם אהיה - יהו', עולים בגימט' מ"ב. ג. אנא בכח גדולת ימינך וגו' כנודע יש בו מ"ב תיבות, וצורת חלוקתם ז' פסוקים שיש בהם ו' תיבות, עולה מ"ב. ושורש כל אחד מן ו' אלו, הרי מ"ט, והוא שורש ספירת העומר מ"ט ימים, ויום חמשים שבו נתנה תורה כנודע. ושלמות מדרגת ודברת בם, נתגלה במתן תורה, י' דברות, עיין רע"מ (בהר קח, ע"ב).

והנה משה קבל תורה מסיני, ותחלה היה משה בדור המבול, כמ"ש מן המים משיתהו, מימי המבול. כנודע. ובדור המבול במקום להנתן תורה נעשה מבול, מב-ול. ומהות המבול בתורה עצמה, שנעשה עירוב האותיות ובלבולם, בחינת בבל מלשון בלבול.

והנה זה לעומת זה עשה האלקים, טוב לעומת רע, רע לעומת טוב, ולעומת משה עומד בלעם כמש"כ חז"ל לא קם בישראל וגו', אבל באוה"ע קם, ומנו בלעם, אותיות בם-על. ובשעה שנתן הקב"ה תורה לישראל, נתקבצו כל האומות אצל בלעם ואמרו לו 'שמא מבול מביא לעולם' כמש"כ חז"ל בזבחים (קטז.). ודייקא נתקבצו לבלעם, בם-על, כנ"ל ודוקא אמרו, שמא מבול מביא לעולם, מבול בם-לו, כנ"ל.

והנה נודע שיש ג' בחינות ידים, יד ימין יד הגדולה, יד שמאל היד החזקה, ויד אמצעית (שאף הגוף נחשב בערך מסוים יד) יד הרמה. וג"פ יד עולה מ"ב. כי מהות של מ"ב לעלות תחתון לעליון, שזהו ע"י כח הידים, ובקלקול זהו בחינת בלעם, בם-על, על דייקא. ולכן ביקש מבלק שיבנה לו מ"ב מזבחות, מ"ב דייקא, מזבח, בם זח, הנקרא אף במה, במ - ה. וכנגדו מזבח שהיה במתן תורה שהקריבו עליו עולות, על דייקא. ומה שמקריבים עליו נקרא 'במה' קודם המשכן והמקדש שהותרו הבמות, במה, מב-ה. ועיקר ההקרבה לעשות ריח ניחוח לה'. בחינת בשם, בושם. בם-ש.

ובקלקול אמרו כל הנושא אשה עולה לגדולה, ונשא עשיו את בשמת, בשם דקלקול שהיו מקטרים לע"ז. ובקלקול נפלו ממדרגת מתן תורה, ממדרגת אדם למדרגת בהמה, כדכתיב נמשלו כבהמות נדמו, היפך עלית בהמה לאדם, בהמה, במ - הה. ולאחר מכן היה משכן לתקן זאת, ובעיקר מקדש שבחלקו של בנימין, בם - נימין, ושם הקרבת בהמה לעילא. ובעומק כל כח העליה לא"י מכח שם מ"ב - ותחלתו קריעת ים סוף ע"י נחשון בן עמינדב, מב-עינד. ומכאן ואילך מ' שנה היו במדבר מדבר, בם-דר, כנ"ל, מקום מעבר לא"י מעבר, בם-ער. ושלמות העבודה בא"י, מקום הגבוה ביותר, בבגדי כהונה, מגבעת, בם-געת, שהוא גבוה מכל, שע"ש כן נקרא מגבעת.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אבימלך, **בהמה**, במה, מזבח, מחברת, מכתב, מרכבה, **בשם**, בשמת, מבול, מבין, מגבעת, מושב, מדבר, משבצת, משכב, **בנימין**, מערב, מירב, עמינדב, מבשר, מרבץ, מבוא, מהביל, מבחר, מבכה, מובס, מושב, מחצב, מחשבה, מטבח, מכאוב, מכבד, מכבר, מעבר, מצב, מרבדים, אבשלום, **בלעם**, **בם**, **במה**, בתולים, ירבעם, **בלימה**, **בלם**.

ב-ש

אלו האותיות השניות הן מההתחלה, והן מהסוף. כלומר שורש ההמשכה, הן בהתפשטות מן הראשית, אור ישר, והן בהתפשטות מן האחרית, אור חוזר. ומהותם לחזור לשורש, להתחלה שזהו סוד התשובה, שב לשורש.

ברוש, שבור, שב - רו, והיינו תיקון השבירה נגלה בבורש, ולכן הן במשכן והן במקדש, בזמן דתיקון נבנה מעצי ברוש.

וכאשר יש כח המעכב מלגלות שיבה זו בפועל, הגדרתו שבירה, שבר, שב-ר. וזהו כח עצמי בתוכו. וכאשר זהו כח חיצוני אזי נקרא שבוי, שבי, שב-י. וכן פעמים נקרא חבוש, חבש, ח-שב, כחבוש בבית האסורים שמעוכב מלחזור למקומו. ושלמות קלקול זה נקרא מיתה, שכיבה, "וישכב עם אבותיו". שכב, שב-ך. כי כאשר האדם מת יש בו ב' מעכבים אלו. א. מיתתו בחינת שבירת גופו (מקביל לשבירת הלוחות) ב. קבורתו הוא כחבישתו במקומו, כח חיצוני שיוצר לו קביעות בקרקע. וכאשר נמצא בקרקע ע"ד כלל מסריח ומבאיש, בואש, שב-או. וככול שיש שרב, שב-ר, כן נעשה בואש יותר.

ומעיין כך היא הבושה, בוש, שב-ו, שהיא מאביזריהו דרציחה, מעין מיתה. ועליה אמרו חז"ל (סוטה י ב) מוטב יפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. כבשן, שב-כן. ומעין כך הוא בחינת יובש, יבש, שב-י, שנסתלק חיותו ונעשה יבש, וכאשר מלבין פני חבירו נסתלק דמו שהוא חיותו. ואזי נופל ממדרגת אדם, א-דם, למדרגת בע"ח, בבחינת נמשלו כבהמות נדמו. ומאכל בהמה, עשב, ע-שב. ושורש נפילה זו כמפורש בקרא (קהלת ז כט) "עשה האלקים את האדם ישר, והמה בקשו חשבנות רבים". חשבון, חשב, שב-ח. כי כח החשבון הוא גופא מעכב את השיבה לשורש של "ישר". וכאשר נופלים בנ"י ממדרגתם נקראים "שובבים", שובו בנים שובבים, שובב, שב-בו. כי כח השובב מעכב את השיבה, וע"ז גופא זועק הנביא שובו בנים שובבים.

ובדקות יותר, יש ב' בחינות בשב. א. שב לאלף מתוך בי"ת. ב. שב לתי"ו מתוך שי"ן, וכאשר שב לאל"ף, זהו שיבה לאדם, א-דם. וכן לאלופו של עולם. וכאשר שב לתיו, מצד הקלקול שב לתחתון שבו, לשורש היותו מן העפר, היה מן העפר ושב לעפר. וזהו תשובה דקלקול, (בראשית ג יט) "עפר אתה ואל עפר תשוב". ואצל זקני ע"ה דעתם מטפשת עליהם ונגלה שיבה דקלקול, ולהיפך אצל זקני ת"ח נאמר (ויקרא יט לב) "מפני שיבה תקום" שיבה דתיקון. וזהו עיקר הבקשה בבחינת "אותה אבקש", בקש שב-ק, לדבוק במדרגת שיבה דת"ח. וזהו לבוש של ת"ח, לבוש דתיקון, כמש"כ לבוש, לא בוש, שעולה מבושה תחתונה לשיבה. ות"ח זוכה למדרגת (משלי ה טו) "שתה מים מבורך", בחינת שאיבת מים, בית השואבה, שאב, שב-א, שב לאל"ף, ולכך משם שואבים רוה"ק.

ומדריגת אכילת ת"ח, הפך בהמה שמאכלה עשב, עשב לבהמה כנ"ל, אכילתו בבחינת (משלי יג כה) "צדיק אוכל לשובע נפשו". שובע, שבע, שב-ע. משיב ע"י לאל"ף. ולכך אמרו (פסחים מט ב) שע"ה אסור לו לאכול בשר, והותר רק לת"ח. בשר, שב-ר. כי בכח הת"ח להשיב הבשר לשורשו, כנודע, שמעלה בשר - שבר, משבר, לבשר מלשון בשורה טובה, הבאה מאלופו של עולם. ולפיכך עיקר זמן אכילת בשר בשבת, לשון שב-ת, שאזי הכל שב לשורשו, כנודע.

וביומין דחול ע"מ לאכול נצרך לבשל המאכל, בשל, שב-ל, ע"מ להשיבו לשורשו. אולם בשב"ק עיקר הארה זו ע"י חוש שהנשמה נהנית ממנו, חוש הריח, בשם, שב -ם.

וכשם שיש מאכל אדם כן יש מאכל של מזבח, ועיקרו תמיד, (שמות כט לט) "את הכבש האחד תעשה בבוקר" וגו'. כבש, שב-ך. ואזי מתגלה מ"ש (כתובות י ב) מזבח מזין וכו', בחינת משביר לכל הארץ, היפך שבר דקלקול נעשה משביר דתקון, שפע הנמשך מאלופו של עולם. וזהו עיקר שבחו של עולם, שבח, שב-ח, שהכל שב לשורשו, וחוזר ונמשך השפע מן השורש, וחוזר חלילה.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אבשלום, בקש, אלגביש, אלישבע, שב, שבר, שבע, שביל, שגב, שכב, בשן, בשר, בושת, דבש, חשב, יבש, בלאשצאר, לבש, עשב, שבת, שבי, שבלים, בשורה, בישל, בשם, באוש, ישב, כבש, כבשן, שובע, שבע, משביר, שבט, נושבת, קשב, שבועה, שלב, שבץ, שרביט, תשבי, אבישג, שביס, חשבון, מפיבושת, שיבה, שבח, ברוש, שאב, שובל, משבצת, שבוע, שובב, שלהבת, שרב, בשל.

מ-ש

משה, מש-ה, מש-שם. דבר והיפוכו. מש, מלשון למשש, חיבור גמור לדבר שקרוב אליו. לעומת כך שם, זהו דבר רחוק. וזה בושם, שמריחים בו בשם, ב - שם, הן ריח קרוב ע"י מישוש בדבר, והן ריח מרחוק, שם. ובדקות, כאשר הדבר הוא שם ואינו כאן, אזי כאן זהו בחינת שמם, שממון, העדר. וזהו בחינת ארץ, היפך שמים, שמ-ים, שם מים, כמ"ש בחגיגה. והיינו שמדרגת ארץ הוא בבחינת שממון, ומדרגת שמים הוא בבחינת מש, מישוש. וזהו שמח, ח - מש, כאשר ממשש הדבר, שמח. ובארץ אומרים כלפי השמים לשון של שם, ודו"ק. וזהו בחינת שמר, שמ-ר, והיינו לשמור שמה שנמצא כאן לא יסתלק לשם, ויעשה כאן שממון. ולהיפך הוא בחינת קריאת שם, כמ"ש (בראשית, ב, כ) ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה. והיינו שהמשיך להם אור יקרות משורשם בשמים, ודו"ק. ובלשון אחרת, המשיך משורשם העליון שהוא בבחינת נשמה, נש-שם (כל אשר נשמה באפו, אפילו בעלי חיים), לתוך נפשם וגופם, וזהו שמם לפי שורשו בנשמתם. וזהו בחינת שימה, שמ-יה. וכאשר אין מאיר שורשו, זהו רמש, ר-מש, וכן בבחינת שמד, שמ-ד. ובבחינת שמט, שמ-ט.

וכאשר קרא להם שמות, הוא קרא והם שמעו את קריאתו, שמע, שמ-ע. והיינו שהשמיעה היא קבלת השפע מן שורשו הנמצא שם. כי שמיעה בבחינת קבלה, כנודע בבחינת שמיע לי, סבירא לי. ובשורש זהו מלאות, בחינת שמן, שמונה, שמ-ן, וממשיכים ממקורו למקום החסר כנ"ל, משמים לארץ, למקום החומר, למקום הגשמיות, גשם, ג-שם. וזה היה בצורתו הראשונה. והארה זו בבחינת שמש, שמ-ש, להפוך את הדבר של שם למש, ודו"ק.

אולם ע"י חטא אדה"ר, פגם ב"לשמרה", כנ"ל, ונעשה כאן שממון, ונצרך כיסוי לחסר, ולכך נצרך בגדים בבחינת שמלה, שמ-לה, לכסות הערוה, היינו לכסות החסר והשממון. ומעתה עיקר הנהגת השי"ת עמהם אינו בבחינת יד ימין, אלא יד שמאל, שמ-אל, הנהגת אל. לא בבחינת "חסד אל כל היום", ימין מקרבת, אלא הנהגה מרחוק, שם-אל, בבחינת את קולך "שמעתי" בתוך הגן וארא ואחבא. ומעתה הימין, בבחינת אברהם, יש בה גילוי של פסולת, ישמעאל, שמ-יעאל, וכן לשון של שמיעה, ודו"ק. ובשמאל נמצא עשו שנושא את בשמת, בת-שם. ומלכי אדום, שמלה ממשרקה, שמ-לה, כנ"ל. ושורשו בבגדי עשו החמודות, בגד - בגידה, כמ"ש חז"ל. אולם בתיקון נולד ליעקב שמעון, שמ-עון. אולם אינו תיקון שלם, כמ"ש שמעון ולוי אחים כלי חמס וגו'. ואילו היה בתיקון שלם היה נעשה מש-עון, ודו"ק.

ובתיקון השלם הוא בבחינת כי לה' המלוכה ומושל בגוים, משל, מש-ל, שמושל למלאות השממון. והוא בבחינת מש"כ עד כי יבא שילה, ואמרו חז"ל, דא משה, מש-ה. וזו כל עבודתו למלאות השממון. ובעולם דידן הושלם עשיית המשכן, מש-כן, ע"י משה. ששם עיקר מילוי השממון. ויתר על כן בבנין ביהמ"ק הראשון ע"י שלמה, שמ-לה. בירושלים, ירולי-שם. ושלמות התיקון ע"י משיח, מש-יח. הארה שלמה, שלם, שמ-ל.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אלישמע, אמש, אשמה, אשמרת, מעשה, חמש, חשמנה, כרכמיש, מנשה, משבר, מקדש, מרחשת, מקשה, משא, משכיות, משה, משורה, משיח, משך, משקל, משל, משעול, משנה, שלמה, משתה, שדמות, שולמית, שם, משנה, שמאל, שמונה, שמע, שלומיאל, בשמים, שמר, שמות, שמח, שמיכה, שמן, משור, שמכה, שמלה, שממון, גשמי, שמרון, שמש, שפמות, תשומת, משקה, דמשק, דרמשק, ישמעאל, חלמיש, מבשר, חשמל, ישימון, מושל, ישמת, מישר, מושב, המושי, מכתש, מחשבת, ממשלה, מישרים, שמטה, מעשר, מלבוש, משגב, שום, שמרון, משביר, מפשעה, משחית, מרשתי, אשמורה, משורר, משבצת, משפט, משגע, משורה, משכן, משחה, משרה, משיח, חשמון, משענת, משפחה, שוחמי, משמר, ישמעיה, משקוף, משקל, השכים, משפתים, מפיבשת, נשמה, שופמי, שמיני, משרת, משש, שונמית, שמה, אשלמה, שולמית, מישאל, שמד, שמים, משכלים, שלמה, עשרים, שמידעי, תנשמת, ישימאל, שמועה, משואה, שרמות, מושב, מישאל, מכוש, עמשא, אשתומם, מכשלה, משסה, אשם, מחשה, מחשבה, שטם, מלקוש, משאר, מלקוש, משאת, מוקש, מורש, חרמש, משגה, משי, משלמיהו, משואות, ישמעאל, משכיל, עמשא, מגרש, שמשון, מכשף, רמש, שמה, מכשול, שמואל, מקשש, משקל, מישע, פלשתים, אבישלום, משאה, נשמה, מעשר, משחית, בשלום, משגב, עמשא, משובב, משעם, גשם, משור, שוממה, שנער, שמאבר, לשם, משחת, שלמיאל, שלמיהו, שמידע, שפים, שדמות, שלמון, שמטתה, חרמש, שמונה, חשמנים, משבצת, כמוש, שמים, מבשם, ירושלים, ישמעיהו, מורשה, שמם, מכמש, שקמים, מושב, שלום, משניר, שמלה, משח, משגב, שמצה, משפם, משק, מגרש, שמעון, דמשק, מתושאל, שמרים, מישאל, מדרש, מישרים, פרמשתא, משוטט, שהם, מישא, משאבים, שבמה, מנשי, משלש, משרקה, משבר, שומר, מרחשת, מרשה, שמטה, משובבת, שלמיהו, משבב, משביר, שממית, משחית, שמוט, משגיא, משגע, שמעיה, משך, שמיר, משורה, משזר, נשימה, עמישדי, שמנה, משי, משיזבאל, עמשי, שומע, שמרון, משכיות, משכית, שולמי, בשגם, שלמנים, משלי, משלמיהו, שלמי, גרשום, שטים, מששה, משקה, שפם, כשם, שכים, משקדים, שלם, לטושים, שלמים, חושים, נמשי, שפיים, שממה, שונם, אשם, קמוש, משמנים, שמעי, שקמים, אחשדרפנים, שדמות, אבשלום, שמשון, שמים, שלמנאסר, שלומית, שכם, שחקים, אחשתרנים, בשם.

מדור
קבלה

בלבביפדיה קבלה

בשם

מילון ערכים בקבלה

בלבביפדיה קבלה

בשם

אור א"ס

נודע יסוד הבעש"ט שאוחז במקצת האחדות אוחז בכולו[א], ומצד כך כל דבר שיש לו חשיבות בכל שהוא הוא מצד שיש בו בגילוי ניצוץ מא"ס, והבן. ולכן בהוצאת שבת, בשמים בכל שהוא. עיין רמב"ם שבת פי"ח ה"ה.

צמצום

חלל פנוי, שורש לע"ז[ב]. ואמרו (ברכות נא:) 'אין מברכין וכו', לא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז'.

ועוד, חולה-חלל. ואמרו (ביצה לג:) 'מטלטלין עצי בשמים וכו', ולהניף בהן לחולה'.

קו

קו, ומולבש עליו קו האמצעי. וכתב בספר הפליאה (ד"ה הוד) וז"ל: מאצילות הבשימה הנקרא קטורת, שנאמר 'ישימו קטורה באפך' (דברים לג י), ותרגום 'מקטר קטורת' (שמות ל א) בושם מבושם, ולכן נקרא בשימה, והיא האצילה חכמה עלאה והביאה אל הת"ת, ומאצילותה מתפרנס בשמיאל, מאצילות קו האמצעי, שכל גובהי מרום משתחוים לפני כסא כבודו, וכו'. עיי"ש.

עיגולים

כתיב (שה"ש ה יג) 'לחייו כערוגת הבשם', ושם (ו ב) 'דודי ירד לגנו לערוגות הבשם'[ג]. ובשמואל כתיב (שמואל א ז טז) 'מדי שנה בשנה וסבב', ר"ת בוש"ם, והיינו שעי"ז הפיץ ריח הבושם.

יושר

ג' קוים[ד], שליש-שליש-שליש. ואמרו (כתובות סז.) 'בשמים של אנטוכא הרי הם ככספים'.

ופירש רש"י, 'הוא עיקר סחורתן, ואשה שהכניסה לבעלה שום מהם, הרי הן ככספים להוסיף שליש'. ובקלקול, בש"ם ר"ת 'מימינו בכסף שתינו' (איכה ה ד).

ועוד, כתב הרמב"ם (ברכות פ"ט ה"ז) וז"ל: ג' מיני ריח טוב אין מברכין עליהן, ואילו הן, ריח טוב שאסור להריח בו, וריח טוב שעשוי להעביר ריח רע, וריח טוב שלא נעשה להריח בעצמו של ריח זה, עכ"ל.

ועוד, שלשה ברכות על הבשמים, עצי בשמים, עשבי בשמים, מיני בשמים. ועיין כסף משנה, ברכות פ"ט ה"ד.

שערות

אמרו (ברכות מו:), 'אל יצא [ת"ח] מבושם לשוק, וכו', במקום שחשודים על משכב זכור. אמר רב ששת, לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו זיעה מעברא ליה, אמר רב פפא, ושערו כבגדו דמי, ואמרי לה כגופו דמי'.

ועוד, עשו 'איש שעיר' (בראשית כז יא), ואחת מנשותיו 'בשמת' (שם כו לד).

אזן

באזן נגלה אות ה' (ראה עץ חיים ש"ד פ"ג), שהיא שורש לחמישים ולחמש מאות. וכתוב (שמות ל כג) 'חמש מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים, וקנה בשם חמשים ומאתים'.

ועוד, כאשר יש ריח בושם רע זהו פגם החוטם, והפגם עולה לאזן, ואזי כתיב (משלי ד טו) 'ולא שמעתי בקול מורי', ואיוב אמר (איוב יג יז) 'שמוע מלתי ואחותי באזניכם', ר"ת בוש"ם.

א ראה בספר בעש"ט על התורה, פר' נשא (אות ד, ובהערות מקור מים חיים שם).

ב ראה בליקוטי הלכות הל' תפלת המנחה, ה"ד, שביאר ענין זה באריכות.

ג ערוגה משורש 'עג' (עוגה, עיגול), וזה עיקרה.

ד צורת היושר היא כצורת אדם בעל ג' קוים. ימין שמאל ואמצע. ראה עץ חיים ש"א פ"ג, שי"א פ"ה.

חוטם

בשמים, ריח, בחוטם. וכתיב 'קטורה באפך' (דברים לג י). וכתב הרמב"ן (שמות כה ו) וז"ל: יתכן שנאמר, כי החשובים שבבעלי הריח והבשם נקראים בשמים, וענינו המובחרים והידועים בסמים, עכ"ל. והבן שיש סם, והמובחר נעשה בּשֶׂם, ונתחלף הסמ"ך בשי"ן.

פה

אמרו (שבת פח:) 'מאי דכתיב (שה"ש ה יג) לחייו כערוגת הבושם, כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם בשמים'.

וכן בשם ר"ת 'בלי שפתי מרמה' (תהלים יז א), וכן ר"ת 'ארשת שפתיו בל מנעת' (שם כא ג).

וכן פרי העומד לאכילה שייך בו ריח, כמ"ש בגמרא (ברכות מג.) 'אמר מר זוטרא, האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא, אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות'.

ועוד, שינים. ואמרו (ביצה לג:) 'עצי בשמים וכו', אסור לחצוץ בו שיניו'.

עינים- שבירה

כתיב (ישעיה ג כב) 'והיה תחת בשם מק יהיה'. ואמרו חז"ל (שבת סב:) 'מקום שהיו מתבשמות בו, נעשה נמקים נמקים'. מ"ק ר"ת 'מלכין קדמאין' דמיתו[ה].

ואמרו (ברכות נא:) 'אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים וכו', של מתים'. וכן אמרו (שם נג.) שאין מברכין על בושם של בית הכסא, שבו נגלה כח המיתה בצואה, ודו"ק, כי מהותו לעבורי ריחא[ו]. ואמרו (מו"ק כז.) 'ואין מביאין את המוגמר ואת הבשמים לבית האבל'.

ומצד התיקון אמרו (ביצה לג:) 'עצי בשמים וכו', ומוללו ומריח, ולא יקטמנו להריח בו'. והיינו שנעשה ריח ע"י הקטימה, שהיא מעין שבירה. ובחול שרי. וכן מקום קבורה נותנין בו ריח, ושורשו במערת המכפלה שיש בה ריח ג"ע (זו"ח רות לג:). עיין ערך קטן 'חסד'.

עתיק

כולו זכר, כולו פנים (עץ חיים שי"ב פ"ב). ואמרו (ברכות מג:) 'אל יצא [ת"ח] כשהוא מבושם לשוק, א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן, במקום שחשודים על משכב זכור'.

אריך

קטרת, תרגום בוסמין, והוא הארת א"א שמסלקת כל חרון אף. ובקלקול, קטרת של נדב ואביהוא 'בהקריבם אש זרה' (ויקרא י א). בשם ר"ת 'שני בניך מתו' (שמואל א ד יז).

אבא

מרדכי, יסוד אבא, כנודע (שעה"כ דרוש הפורים). ואמרו (מגילה י:) 'תחת הנעצוץ יעלה ברוש (ישעיה נה יג), זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים, שנאמר (שמות ל כג) ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור, ומתרגמינן מירי דכי'.

אמא

ממנה יוצאת לאה (עץ חיים של"ז פ"ד). ואמרו (זוה"ק ויצא קנח.) 'על הרי בשמים (שה"ש ח יד), מאן אנון הרי בשמים, אלין שית בנין דלאה דאכללן שית אחרנין ואנון תריסר, ואינון שית בגין דכל חד כליל בחבריה, ולאה עלייהו, לקיימא (תהלים קיג ט) אם הבנים שמחה הללויה', עיי"ש.

ז"א

ז"א ונוק', דוד וכלה. וכתיב (שה"ש ו ב) 'דודי ירד לגנו לערוגות הבשם'.

ועוד. זעיר, קטן. ואמרו (שבת פא.) 'מדוכה קטנה של בשמים'.

ועוד. שש-ששים, שש מאות[ז]. בשם ר"ת 'בן שש מאות[ח]' (בראשית ז ו).

נוק'

מקום (זוה"ק פנחס רכה.). ואמרו (שבת קכג.) 'דכיון דקפיד עלייהו מיחד להו מקום', בבחינת

[ה] כן הוא לשון הזוה"ק (תרומה קעו: בספרא דצניעותא). והוא בסוד מלכי אדום שמתו ונשברו כידוע (זוה"ק נשא קכח. באד"ר: עץ חיים שער ח).

[ו] בגמרא שם: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים. מאי טעמא, וכו', בשמים לעבורי ריחא הוא דעבידי. וכן הוא גבי בשמים של בית הכסא, כמבואר ברש"י שם, ד"ה בשמים.

[ז] ז"א כלול משש מדות (זוה"ק פנחס רמג. ברע"מ), והן נכפלות בעשיריות ובמאות.

[ח] נאמר בנח כשנכנס אל התיבה, וראה בזוה"ק (שם סה.) שמורה על ששת המדות.

'אשתך בירכתי ביתך' (תהלים קכח ג), ואמרו (שבת שם) 'קורנס של בשמים שנינו', עיי"ש.

ועוד, בעל נותן לאשתו קופה של בשמים (כתובות סו:). ועיקר בשמים לאשה, משא"כ לאיש.

ועוד, בית (זוה"ק בראשית נ:). ואמרו (אבות פ"א מ"ד) 'יהי ביתך בית ועד לחכמים', ואמרו חז"ל (ראה פרקי דר"א פכ"ה, הובא בפירוש רע"ב אבות שם), משל לנכנס לחנותו של בשם אע"פ שלא לקח כלום מ"מ ריח טוב קלט והוציא עמו.

כתר

פלא עליון (תיקוני זו"ח סה.). וכתיב (מלכים א י י) 'לא בא כבשם ההוא' וגו'. "לא בא" היינו שהוא מופלא.

חכמה

ראשית, ראש. וכתיב (שמות ל כג) 'ואתה קח לך בשמים ראש'. וכתיב (יחזקאל כז כב) 'בראש כל בשם'. ואמרו (ברכות נב:) 'רב הונא איקלע לבי רבא, חזייה לרבא דבריך אבשמים ברישא', עיי"ש.

ואמרו (ברכות מג:) 'ו' דברים גנאי לו לתלמיד חכם, וכו', אל יצא כשהוא מבושם לשוק', עיין רמב"ם הל' דעות, פ"ה ה"ט.

ועוד, שמן (מנחות פה:). ואמרו (ברכות מג.) 'ממושק שמן חיה הוא, שמברכין עליו בורא מיני בשמים'. וכתיב (שיה"ש ד י) 'וריח שמניך מכל בשמים', וכן (שמות כה ו) 'בשמים לשמן המשחה', וכן (אסתר ב יב) 'בשמן המור'.

וכתיב 'קנה חכמה קנה בינה' (משלי ד ה). ובבשמים איכא 'קנה בושם' (שמות ל כג), ולכך יש בחינת בושם הן בחכמה - שמן, והן בבינה - יין, וכדלהלן. ועיין רמב"ם הל' כלי המקדש, פ"א ה"ג[ט].

בינה

יין (זוהר תרומה קמז.). ואמרו (ב"ב צח.) 'ואם אמר ליה יין מבושם אני מוכר לך'. וכתיב (שה"ש א יד) 'אשכול הכופר', ועיין רש"י שם'.

וכתב בקהלת יעקב (ערך בושם) וז"ל: בושם - בחינת בושם הוא בבינה, כנודע שזה בחינת ריח, בסוד אפרסמון שהוא כינוי לבינה, עכ"ל. ובינה נקראת באר שבע (זוה"ק ויצא קמז:), בושם ר"ת 'ויעל משם באר שבע' (בראשית כו כג).

ועוד, שמחה (זוה"ק ויצא קנד.). וכתיב (מלכים א א מ) 'מחללים בחללים ושמחים שמחה', ר"ת בושם.

דעת

עץ הדעת טוב ורע, והטוב שבו מוציא ריח טוב, בבחינת 'בורא עצי בשמים' (), והרע שבו מוציא ריח רע, כמ"ש (שבת צ.) 'המוציא ריח רע', וחלבנה הוא בושם המוציא ריח רע (כריתות ו:).

ועוד, משה (זוה"ק פקודי רכא:). בש"ם עם האותיות עולה בגימטריא מש"ה. ובמשה כתיב (דברים לד ז) 'בן מאה ועשרים שנה במתו', ר"ת בושם.

חסד

אברהם (מיכה ז כ). ועל מערת המכפלה אמרו (זוהר חדש רות לג:) 'ולא היה מי שיודע בו, עד שבא אברהם אבינו ע"ה ונכנס לשם וראה אותו, והריח ריח בשמים של ג"ע' וכו'.

גבורה

אלקים (זוה"ק ויקרא יא.). כתב בלקוטי תורה (פר' כי תשא, בטעמי המצוות) וז"ל: בשמים ראש, בו נכלל כל הסמים שהם בחינת אלקים, ואותיות בשמי"ם עולה שצ"ב כמנין ג' שמות אהי"ה במילוי ביודי"ן באלפי"ן ובההי"ן, חוץ מן ג' שמות עצמן פשוט[יא]. ואותיות ראש, ר - הוא אלקים ברבוע, כזה א-אל-אלה-אלהי- אלהים, עולה ר'. ש-הוא אלקים במילוי, כזה אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם, עולה ש'. ואז א' שבראש

ט שם נתבאר ענין 'קנה בושם', שהם הקנים הדקים כתבן האדומים וכו' וריחן טוב.

י שכתב: יש בושם ששמו כופר.

יא תיבת 'בשמים' עולה כמנין ג' מילואי שמות אהי"ה לבדם [ל"ף י' ו"ד י', ל"ף ה' ו"ד ה', ל"ף א' ו"ד א'].

מורה על בשם עצמו. וזהו 'בשמים ראש', ששמות אהי"ה הם בחינת ראש של שמות אלקים. עכ"ל.

ועוד, **אש** (זוה"ק פנחס רנה. ברע"מ). וכתב במצודות ציון (יחזקאל טז יח ד"ה וקטרתי) וז"ל: הוא מיני בושם מעורבבים ונותנים על האש להריח, עכ"ל. וכן מין בושם הנקרא קדה (שמות ל כד), שהוא יוקד את הגוף ומעורר האש הפנימי. יריעות שלמה, שורש קד.

תפארת

שמים (זוה"ק בראשית לא.). ובשמים אותיות ב'-שמים. בבחינת שמים ושמי השמים.

ואמרו (תיקוני זוהר קמג:) 'כל מיני בשמים אינון טבא לברכא עליהו, ואנן דעבדין בהדס, בגין דאית ביה תלת עלין דאתקריאו תלת הדסים דרמיזין לתלת אבהן, אבל תרין נוקבין דחוטמא אינון לקבל תרין תפוחים דאינון תרי נביאי קשוט, די בהון עתיד לאפקא רוחא דקודשא דאיהו רעיא מהימנא דלעילא דביה אתיישבת נפשא, וכו', עיי"ש. וכתב בפרדס (שער כג פ"ב, ערך בשמים) וז"ל: בשמים - הם ז' ספירות, והג' אבות נקראים ראשי בשמים, והת"ת בסוד הדעת נקרא ראש בושם, עכ"ל.

ועוד, **ת"ת - גופא** (תיקו"ז יז.). וזהו ריח שיש לו עיקר, אולם ריח שאין לו עיקר הוא רק רוח (ראה ברכות כה. וברש"י שם ד"ה שאין). ועיין ערך קטן 'רוח'. וכתיב (בראשית מט כה) 'ויברכך ברכת שמים מעל' ר"ת בש"ם, וזהו ריח שיש לו עיקר. שמים מדרגת ז"א, ת"ת, ויעקב[יב] אמר לשון זו.

נצח

אמרו (זוה"ק ויקרא ג:) 'עם בשמי (שיה"ש ה א) - דא נצח דרגא דאהרן, דכתיב ביה (שמות ל כג) ואתה קח לך בשמים ראש'.

ועוד, נצח, נ-צח. וכתב הרדב"ז (שה"ש ה יג) וז"ל: ומעביר מדת המר העוברת בהם לפעמים, עד שיהיה הדין צח, בכח הוא"ו שהוא הרחמים הנרמז במלת בושם, עיי"ש.

הוד

בפגישה של יעקב ושרו של עשו כתיב 'ויאבק איש עמו' (בראשית לב כה), ופגע בכף ירך[יג] (שם כו). ובתיקון נעשה מויאבק, 'אבקת רוכל' (שיה"ש ג ו), בשמים. עיין זוה"ק פנחס רמג, א[יד].

ועוד, כתב בספר הליקוטים (פר' כי תשא) וז"ל: הסמים הם שם אלקים וכו', קנמון בשם נחלק לשנים, כי אע"פ שהוא בגבורה, גם בהוד יש אלקים, עיי"ש.

יסוד

יוסף (זוה"ק ח"ג שב.). ירדו עמו למצרים בשמים (בראשית לז כה). ונפטר 'בן מאה ועשר שנים' (בראשית נ כו) ר"ת בושם.

ושם נעשה קלקול היסוד עם אשת פוטיפר. וכתב בחשק שלמה (השורשים, שורש זן) וז"ל: עוד יקרא מין בושם זן, וכו', והינו מין בושם הנותן בגוף הזנה יתירה ומעורר תאות הזנות, עכ"ל. וכתב הרמב"ם (הל' איסורי ביאה, פכ"א ה"ב) 'ואפילו להריח בשמים שעליה אסור'.

מדת כל (זוה"ק בא מג.). ויש עשבי בשמים ויש עצי בשמים, ויש תערובת, ובתערובת מברך בורא מיני בשמים[טו]. עיין רמב"ם הלכות ברכות, פ"ט הלכה ד-ה.

מלכות

נר (זוה"ק תרומה קסו:). וכתיב (שמות ל כג) 'וקנמן בשם, מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים'[טז], ועיין מזרחי שם. וכתב בספר הליקוטים (פר' כי תשא) וז"ל: ואלהי"ם

יב שמדתו היא מדת התפארת (זוה"ק ויצא קנז:).

יג שזה ענין פגם ההוד. ראה בהערה הבאה.

יד נתבאר שם שנגיעת הס"מ בכף ירך יעקב היא ענין פגם ההוד, וז"ל: שמאלא דיעקב דאיהו הוד, דביה אתמר (איכה א יג) 'נתנני שוממה כל היום דוה' הוד מסטרא דהוד, אלף חמישאה אשתארת בי מקדשא חרבה ויבשה.

טו ותערובת שייכת למידת כל, שהיא כוללת הכל (עץ חיים ש"ח פ"ה) ומתערבים בה כל המידות (שעה"כ דרושי הסוכות, ה).

טז חמשים ומאתים הוא ר"נ, נ"ר.

שלישי]אחד בבינה, ואחד בגבורה, והשלישי במלכות] שהוא קנה בשם, הוא במלכות.

ומלכת שבא נתנה לשלמה המלך בושם (מלכים א י י).

ועוד, שבת (זוהר תרומה קלה.). ויש בשמים בערב שבת כמ"ש בפרק במה מדליקין (שבת לג:), ובסדר ברכת ההבדלה בצאת ש"ק. ובדרך רמז, בש"ם ר"ת 'בו שבת מכל' (בראשית ב ג).

נפש

הבושם משיב ומיישב את הנפש. עיין תיקוני זוהר דף קמג ב.

רוח

אמרו (שבת פח:) 'כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים, וכיון שמדיבור ראשון נתמלא דיבור שני להיכן הלך, הוציא הקב"ה הרוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון ראשון, שנאמר (שה"ש ה יג) שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר, אל תקרי שושנים אלא ששונים'.

וכתב בחשק שלמה (השורשים, אות ה' שורש ה-ל) וז"ל: שיש בושם שמפיג ריחו כשיבוא באוויר, ויש שריחו מתפשט ונוסף בכל שעה ושעה יותר ויותר, וכו', ומוסיף והולך, והוא נקרא אהל, והוא תואר לכל מין בושם שריחו מוסיף והולך, עכ"ל. והבן שריח מלשון רוח, ודו"ק היטב.

נשמה

ענוה[יז]. ואמרו (עירובין נד.) 'ואמר ר"א, מאי דכתיב (שה"ש ה יג) לחייו כערוגת הבושם, אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה וכבושם זה שהכל מתבשמין בה תלמודו מתקיים'. והבן ששני הגדרות הללו תלוים הא בהא, ודו"ק.

חיה

חיה מורה על בעל חי, שהוא מקבל הארה מהארת חיה, ודו"ק. ואמרו (ברכות מג.) 'כל המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים, חוץ ממושק שמן חיה הוא, שמברכין עליו בורא מיני בשמים'. ורש"י פירש שם (ד"ה שהוא), שהוא עשוי מן רעי של חיה. וברא"ש שם (סי' לה) פירש שזה נעשה מחיה ידועה שיש לה חטוטרת בצוארה, ותחלה מתקבץ שם כעין דם, ואח"כ חוזר ונעשה מושק, עיי"ש. ומעין כך הוא ברמב"ם (כלי המקדש, פ"א ה"ג), וכתב הראב"ד שם וז"ל: אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקודש דם שום חיה בעולם, כ"ש דם חיה טמאה, עכ"ל.

וכתב בערוך ערך צפורן וז"ל: ובושם הוא, שעשוי כצפורן של אדם [א"ב, אין בושם זה כצפורן של אדם, אלא כצפורן של חיה והוא גדל בים], עכ"ל.

יחידה

אמרו (פסיקתא רבתי לז) 'אומר להם [הקב"ה], בואו כבדו ורבצו לפני אפרים משיח צדקי בכל מיני בשמים'[יח]. ואמרו בזוה"ק (זוהר חדש שה"ש ח.) 'ודא אתקרי מלכא משיחא, דאיהו ריח מאינון בוסמין עלאין דכתיב ביה כריח בשמים'. ובמשיח כתיב (ישעיה יא ג) 'והריחו ביראת ה''.

יז ענוה היא בבינה (ראה עץ חיים שער הכללים פי"ב), שהיא מדרגת נשמה (עץ חיים ש"ו פ"ה).

יח משיח שורשו ביחידה (לקוטי תורה פר' בראשית).

מילון ערכים בקבלה

בשם

כתב בספר הפליאה (ד"ה הוד, דע בו שהוא רגל שמאל) וז"ל: מאצילות הבשימה הנקרא קטורת, שנאמר 'ישימו קטורה באפך' (דברים לג י), ותרגום 'מקטר קטורת' (שמות ל א) בושם מבושם, ולכן נקרא בשימה, והיא האצילה חכמה עלאה והביאה אל הת"ת, ומאצילותה מתפרנס בשמיאל, מאצילות קו האמצעי, וכו', עכ"ל. עוד כתב (ד"ה ותהיה זהיר לילך) וז"ל: בשמים כולל כנסת ישראל הנקרא קטורת, עכ"ל. עיין זוה"ק חקת קפד ע"א. וכתב בקהלת יעקב (ערך בשם) וז"ל: כל הענין הבשמים להריח, היא העלאת מיין נוקבין מנשמות הצדיקים מהברורים, וז"ש 'הפיחי גני יזלו בשמיו' (שיה"ש ד טז), הרח"ו בפרשת תרומה (קלג: אות ו). וי"ל שענין מיין נוקבין הוא מבירורי הניצוצין, וכו', עכ"ל. והריח הוא חלקים קטנים, בחינת ניצוצין. והבן שהמלכות נקראת בושם, הן מצד שמושפע לה בושם מקו אמצע, והן שמעלה מתתא לעילא מ"ן כנ"ל.

עוד כתב בפרדס רימונים (שכ"ג פ"ב, ערך בשמים), וז"ל: בשמים הם ז' ספירות, והג' אבות נקראים ראשי בשמים, והת"ת בסוד הדעת נקרא ראשי בושם, עכ"ל. ועיקר הבושם בקו אמצעי, כמ"ש הרדב"ז (שה"ש ה יט) וז"ל: הרחמים הנרמז במלת בושם, עכ"ל. כי הרחמים מבסמים את הדין. ועיין זוה"ק (ח"א לא.) 'בַּשָּׂמִים דא תפארת'. ועיין ספר הקנה, ד"ה סוד הקידוש והבדלה. וכן צדיק נקרא בושם, קו אמצע, עיין זוה"ק ובזה בשושן סודות אות תע (ענין הבדלה), וז"ל: בורא מיני בשמים, נה"י, שהפרי הוא המלכות מבושם מעץ הנקרא ת"ת שבו מיני בשמים, עכ"ל.

וכתב בקהלת יעקב (ערך בושם), וז"ל: בחינת בושם היא בבינה כנודע שבה בחינת ריח וכו', גם בינה שורשה ממזל 'ונקה' כנודע, בושם ר"ת בינה שורש ממזל ונקה, עכ"ל, עין עוד בדבריו ערך ריח. ובבינה דינין מתערין (זוה"ק אחרי סה.), אולם הם מבושמים וממותקים. וכתב בקהלת יעקב (ערך בשם) בשם עמק המלך, וז"ל: הטעם כי בשם הוא בבינה, שכן בשם בגימטריא ב' פעמים אהי"ה דיודי"ן עם עשרים אותיותיהן, עכ"ל. ועיי"ש אריכות כל דבריו בערך זה.

ומאמרים רבים יש בזוהר מה הם בשמים, עיין לדוגמא, ח"א קנח א; ח"ב יא א; זוהר חדש שה"ש, ד"ה לריח שמניך טובים; ועיין עוד גר"א, תיקון ו' מתיקונים אחרונים, ד"ה קם סבא ואמר; וספר מאירת עינים לר' יצחק דמן עכו, חיי שרה, כד ד; ושושן סודות אות קסב, סוד ברכת הריח; עמק המלך, שער י, פ"ב; ושפע טל, שער ד פרק ה. ועיין שער הכוונות דרושי ליל שבת, בענין ההדס.

והחילוק בין עצי בשמים ועשבי בשמים, ושורשם, עיין שושן סודות, אות קסב, סוד ברכת הריח. ומקור דבריו בספר הקנה, ד"ה יראת המקום. וסדר ברכות הריח, עיין פמ"ג או"ח סימן רב, א"א, אות י.

מדור
ארמית

מילון ערכים בארמית

בשם

מילון ערכים ארמית

בשם- קטרת- ה' פרקמי- אספרמק- זיני

תרגום 'מקטר קטורת' (שמות ל א), מבשם בושם. וכתב בספר סודי רזיא (אות צ) וז"ל: בשמים וסמים כולו אחד, אלא בשמים מבשלים, סמים שוחקים, עכ"ל.

וכתב בשושן סודות (אות קנב) וז"ל: שמונה מיני בשמים, ד' בשמן המשחה, מור וקנמון וקנה וקידה, וד' בקטורת, נטף ושחלת וחלבונה והלבונה, עכ"ל. ובכללות כל סימני הקטורת נקראים בשמים, כנ"ל בתרגום. וכתב בעמק המלך (שער י פ"ב) וז"ל: י"ב סמני בשמי הקטורת שהם סוד י"ב צירופי הוי"ה, עם השורש, הם י"ג, עכ"ל, עיי"ש. ועיין רש"י סנהדרין צט ב, ד"ה סיגלי[א]. ועוד הרבה מיני הוזכרו בלשון חז"ל.

וכתב בערוך (ערך אלבן) וז"ל: וכלל זה תעלה בידך, רוב לשונות של בשמים בלשון עברי נעתקו אל לשונות נכרים, נרד קציעה אהלות קנמון חלבנה, עכ"ל.

וכתב הערוך (ערך אספרמק) וז"ל: [ביצה לו] הנותן כלי תחת הדלף. ההוא עכברא דאשתכח באספרמקי דר' אשי, א"ל נקטוה בצוציתא ואפקוה לבר. [ובמנחות מג] תניא היה ר"מ אומר חיב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך, מאה ממש. רב חייא בריה דרב אויא טרח וממלי להו באספרמקי ומגדי. פירוש אספרמקי מיני בשמים הם, [א"ב, פירוש פרקמי בלשון יוני, בשמים ורפואות], עכ"ל. ונקרא כן מלשון פרק-פרד, כי הריח היוצא מהחפצא, הוא כמו נפרד ממקומו. ועיקר הריח בא מן פירות ועצים, אולם אמרו (מדרש ילמדנו, פרשת קח את המטה) היתה הדברה מעלה על גבם מיני בשמים ומתפשט כל העולם בשמים, מעין מה שהיה במתן תורה (שבת פח:). וכן עם המן ששורשו היא התורה, כמ"ש 'לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן', אמרו (יומא עה.) 'או דכו במדוכה, מלמד שירד להן לישראל תכשיטי נשים עם המן, דבר שמדיכין במדוכה', פירש"י, בשמים הנידכין במדוכה [והם נקראו סממנין כנ"ל].

ואמרו (ב"ק טז:) 'וישכיבוהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים, א"ר אלעזר זיני זיני', מיני בשמים וכו' לזנוהי, עיין רש"י[ב]. וראה דה"י ב טז יד, וז"ל רש"י שם, 'וזנים, מני בשמים הם, והבשמים היו מרוקחים במרקחה מעשה רוקח מרקחת', עכ"ל. והוא מלשון כמ"ש רבי יונה, 'מזן אל זן' (תהלים קמד יג), ממין אל מין (ראה בפי' מכלל יופי שם), וכיון שרוקח אותם יחדיו נקרא זני זני. ועיין ספר השורשים לרד"ק, ערך 'זון'. ועין ר"ש משאנץ, כלים, טז א, ד"ה תמחוי המזנון, ורש"י ב"ק שם.

[א] לשון רש"י: סיגלי עיקרי עשבים, והוא ממיני בשמים.

[ב] לשון רש"י: מיני מיני בשמים הרבה, כדמתרגמינן למינהו לזנוהי (בראשית א יב).

מדור
שולחן ערוך

בשם

סימן תקנו, סעיף א': ליל ת"ב שחל באחד בשבת, כשרואה הנר אומר בורא מאורי האש, ואין מברך על הבשמים. ובליל מוצאי תשעה באב מבדיל על הכוס, ואינו מברך לא על הנר ולא על הבשמים.

ביאור הלכה - סעיף א'

ומצינו כמה טעמים מדוע אינו מברך על הבשמים.

א'. כתב הט"ז (ס"ק א') וז"ל, אומר בורא מאורי האש- בזה אין טעון כוס, ואין בזה תענוג כמו שיש בבשמים, עכ"ל, ומשמע בלשונו שהנאת בשמים אסור משום תענוג. וכן ס"ל לט"ז לקמן סימן תקס"ז ס"ק ח', שאסור בתענית ללעוס קנמון ושאר בשמים ועץ מתוק ללחלח גרונו לפלוא, משום תענוג, עי"ש. וכן מבואר ביו"ד, רסה, סעיף ד', דעת השו"ע לאסור בשמים משום תענוג.

ב'. כתב המג"א (ס"ק א') וז"ל, על הבשמים- אע"ג דמותר להריח ביום התענית, דהא אפילו טעימה יש מתירין, כמ"ש סימן תקס"ז (ס"ק א', אולם הרמ"א מחמיר שם) דאינו אסור רק אכילה ושתיה, מ"מ כיון שהבשמים באין במוצאי שבת לתענוג, להשיב נפש יתירה (טור ריש סימן רצז), אין נכון לעשות כן בתשעה באב, וכן כתוב בס"ק ביו"ד רסב ס"ק י"ב, דלא כמו שכתוב שם בשו"ע סעיף ב', עכ"ל. ולדברי המג"א והש"ך, אסור להריח משום תענוג על שאיבד את הנשמה יתירה דייקא, ולכך האיסור רק במוצש"ק, אולם כל שאר התענית מותר, וכן בכל בת"ב בכל שנה ושנה, ובשנה שליל ת"ב הוא מוצש"ק האיסור רק במוצאי ש"ק.

וגדר האיסור לדעת המג"א והש"ך, כתב ביד אפרים וז"ל, לפי שבמוצאי שבת אבד הנפש יתירה, ובאים הבשמים לחזק נפשו וליישב את נפשו עליו שהיא כואבת מחמת אבידת הנשמה יתירה, עכ"ל. וסילוק הכאב הוא תענוג, ועין תוס' ביצה, לג, ע"ב, ד"ה כי חזינן, ורמב"ם הלכות שבת, פרק כט, הלכה כט.

אולם עיין שערי תשובה סוף ס"ק א) וז"ל, דהוי תענוג להשיב נפש יתירה, עכ"ל ולשיטתו התענוג הוא השבת הנשמה יתירה ודו"ק.

ג'. לפי השיטות שריח במוצש"ק אינו רק מישב הנפש, אלא אף מחזיר במקצת נשמה יתירה, לפ"ז יש סברא לומר שאין להשיב נשמה יתירה בת"ב מדין אבלות, כי הנשמה יתירה היא סתירה לאבילות, וקצת יש לדקדק בלשון המג"א, "להשיב נפש יתירה".

ד'. כתב הגר"א (ס"ק ב') וז"ל, ואנו מברכין- כמו שכתוב בסוף סימן תקנ"ה (בהגהה) וימעט אדם מכבודו "ומהנאתו" בת"ב בכל מה שאפשר, עכ"ל. ולפ"ז זו הנהגה שאין ראוי לברך על הבשמים, אולם אינו מעיקר הדין.

ה'. כתב בספר החזיונות (אות יז) וז"ל, דע כי עתה הולכים נפשי לגיהנם, וראיתי שהיו מבערים האש שנכבית בשבת, והרחתי ריח אש וגפרית הרבה ואח"כ הוליכו נפשי ונפשות אחרות לשדה הגפרית של גיהנם, ואז ברכתי בורא עצי בשמים וכו' עכ"ל. ואע"פ שאין מברכים על ריח שכל ענינו סילוק ריח רע, הכא הא והא איתנהו בהו. ולפ"ז ת"ב שחל במוצאי שבת, אין להריח משום ריח טוב כנ"ל, ועל סילוק הריח רע אין לברך, ודו"ק.

הלכה פסוקה - סעיף א'

יש להחמיר לא להריח בשמים במוצש"ק זו, וק"ו לא לברך עליהם.

פירוש על דרך הסוד - סעיף א'

אמרו (זוה"ק ח"ג רמג א) וכל צלותין דישראל, ריחא דלהון כריחא דמר ולבנה וכלן אבקת

רוכל (שה"ש ג) בשאר יומן, אבל בשבתות וימים טובים, חשיב עליה מכל מיני בשמים ולכך במצאי השבת חוזרים למדרגת וכל אבקת רוכל. ודייקא מברכים בורא "מיני" בשמים, כי כולל עצי ועשבי, כל אבקת רוכל יחדיו. אולם בת"ב יורדים ממדרגת מור ולבנה וכל אבקת רוכל, ולכן אין להריח בו.

ועוד אמרו (זוה"ק ח"ג רלז א) לב דא איהו נורא דדליק, ואלמלא מלכא עלאה, כנפי ריאה, דאתיין לקמיה רוחא, מרוחא נשיב מגו בוסמין עלאין, הוה אוקיד לעלמא ברגעא חדא. אולם בת"ב הוצת אש בהיכל, לא נשיב רוח בכנפי ריאה כראוי, ולכן שולט האש, ונחסר רוחא דנשיב מגו בוסמין עלאין, ולכן אין להריח בשמים בת"ב.

ואמרו זהר חדש (בראשית) כד סלקא רוחא דנשיב בי"ב ריחין דבוסמיא, דסלקן ריחא ולא סלקין, האי רוחא זהיר בזוהרו, ודא איהו רוחא דאיהו שלמא, וייקרי שלמא. אולם בת"ב אין שלום, כמ"ש (איכה ג יז) **ותזנח משלום נפשי נשיתי** טובה, ולכן אין שואלין בשלום אדם בת"ב, ונחסר שורש השלום, שהוא בוסמין טבין ולכן אין מרחין בבשמים בת"ב.

ועוד, חורבן הבית הוא גילוי של שבירת מלכין קדמאין, וכתב בפרדס רימונים (ערכי הכינוים, פ"ב, ערך בשם) וז"ל, כל הז' ספירות נקרא בשמים, עכ"ל. ובת"ב יש שבירה בכל ז"ת מעין מלכין קדמאין שנשברו, ולכן אין שייך בשמים. וכמ"ש בקהלת יעקב ערך בשם, וז"ל, בשם ר"ת בירורי שבע מלכין, עכ"ל, עיי"ש. אולם ביסוד, שם מ"ה החדש עלמא דתיקון, וכתב בליקוטי תורה (וירא) וז"ל, דיסוד נקרא הר המוריה, וזהו קח לך בשמים מר דרור, כי מר דרור רומז לבשמים, כי היסוד שהוא שבת והוא יום הז' שעולה בשם מלכות בראש הז"א וכו', עכ"ל. וכשת"ב חל במוצאי שבת, כשיוצא שבת, נסתלק מדרגת יסוד, שורש התיקון, ונגלה ז"ת שנשברו, שורש חורבן הבית. ושבירת מלכין קדמאין, הוא שורש בשם שריח רע, ולכן מברך על בשמים במוצאי ש"ק, לסלק ריח רע של מלכין הללו (אולם אין לברך על סילוק ריח רע, ויש טעמים נוספים מדוע טוב לברך) ולכן אין להריח בשמים במוצאי ש"ק שהוא ת"ב.

מדור
ליקוטים
בושם

ליקוטים
בושם

עבודה

הבושם והיפוכו - עמלק

קנמון בגימטריא עמלק. עמלק בא על ישראל ברפידים כדברי חז"ל נקרא רפידים מלשון שרפו ידיהם מן התורה, במדרגת מתן תורה התגלה מדרגת הבושם.

לפי"ז עמלק שמתנגד למתן תורה הוא בא קודם מתן תורה למנוע מהם את ההארה של מתן תורה, והוא גרם שמתן תורה לא יהיה שלם שנשתברו הלוחות, ובפרטות הוא בא למנוע את כוח הבושם שמתגלה במדרגת מתן תורה, על ידי שהוא בא ברפידים שישראל רפו ידיהם מן התורה וכשהם מרפים ידיהם מן התורה אז הם מאבדים את מדרגת הריח שנמצא וגנוז בלוחות מכוח דיבורו של מקום שפנימיות הדברי תורה יש בהם מציאות של ריח, כאשר בא עמלק הוא מונע מהם לקבל את התורה שלא להשיג את אותו מדרגה ולכן עמלק כמו שהוזכר הוא בגימטריא קנמון בבחינת מק-נ, מק לשון כליה כלומר הוא בא למנוע מהם את עומק נקודת ההארה העליונה שהיא מדרגת הריח ואיזה ריח, ריח של שער נ' דקדושה. (בלביפדיה עבודת ה' ערך אבד)

גילוי רשימו בבושם

חוש הריח עיקרו בחוטם, ויש בו שינוי משאר החושים, והוא שיש יכולת לחוש הריח להריח את הדבר גם כאשר מקור הריח מסתלק ולא נשאר אלא רושם בעלמא, כגון אם יכנס לחנותו של בשם, אפילו כאשר יסתלק ממקום הבשמים עדיין יוכל להריח ריח טוב. כלומר, חוש הריח יורד למקום התחתון שלא נשאר שם אלא רושם בעלמא והוא הנקרא בדברי רבותינו "רשימו". (בלבביפדיה עבודת ה' ערך אבר)

בושם ש-ב לשורש

מדריגת אכילת ת"ח, היא בבחינת צדיק אוכל לשובע נפשו". שובע, שבע, שב-ע. דהיינו משיב, שע"י האכילה משיב את הדבר לשורשו. (הפך מבהמה שמאכלה עשב), ולכך אמרו בפסחים שע"ה אסור לו לאכול בשר, והותר רק לת"ח. בשר, שב-ר. כי בכח הת"ח להשיב הבשר לשורשו, ולפיכך עיקר זמן אכילת בשר בשבת, לשון שב-ת, שאזי הכל שב לשורשו, כנודע.

וביומין דחול ע"מ לאכול נצרך לבשל המאכל, בשל, שב-ל, ע"מ להשיבו לשורשו. אולם בשב"ק עיקר הארה זו ותיקונו לשוב לשורשו הוא ע"י חוש שהנשמה נהנית ממנו, חוש הריח, בשם, שב -ם. (רל"א שערים ערך ב-ש))

אופן השימוש בבושם

חוש הריח הוא חוש שכוחו גדול להרגיע את

האדם. הרחת ריחות טובים יוצרת איזשהו רוגע בנפש.

כיצד האדם מריח?, יש הרחה בעלמא, כאדם הנכנס לחנותו של בַּשָּׂם, ומעצם היותו שם הוא מריח את מיני הבשמים הנמצאים בחנות.

אולם יש אופן שבו האדם לומד להריח את הדברים לעומקם, בסדר מסוים, בנחת ובשלווה, הוא מריח את הריחות הטובים ומכניסם עמוק אל תוך תוכו.

השאיפה של הריח הטוב בצורה עמוקה אל תוך תוכו של האדם, היא היוצרת לאט לאט איזשהו רוגע פנימי בנפש. הנשימה העמוקה היא בדרך כלל בסדר של נשימה ונשיפה, נשימה ונשיפה וחוזר על עצמו כסדר. עצם הנשימה והנשיפה בצורה קצובה מרגיעה אף היא את הנפש.

כל כעס יוצר תנועה בלתי סדירה בנשימות ובנשיפות, וממילא גם תנועה בלתי סדירה בדופק הלב. בשעה שהאדם נכנס לתנועה סדירה של נשימות ונשיפות ארוכות, הוא יוצר לעצמו רוגע מסוים בתנועת הנפש, וזה עצמו משקיט את מעמקי הכעס. עצם התנועה הסדירה של הנשימות והנשיפות יוצרת סדר והגבלות, ופתאום האדם מרגיש שכעסו נחלש בהרבה ממה שהיה קודם. ועל אף שלכאורה לא נראה שיש קשר בין הדברים, כשמתבוננים לעומק השייכות ברורה עד למאוד. (דע את מידותיך הדרכה מעשית כעס, מים דאש דאש)

מחשבה

בושם דקלקול ותיקון

נודע שיש ג' בחינות ידים, יד ימין יד הגדולה, יד שמאל היד החזקה, ויד אמצעית (שאף הגוף נחשב בערך מסוים יד) יד הרמה. וג"פ יד עולה מ"ב. כי מהות של מ"ב לעלות תחתון לעליון, שזהו ע"י כח הידים, ובקלקו זהו בחינת בלעם, בם-על, על דייקא. ולכן ביקש שיבנה לו מ"ב מזבחות, מ"ב דייקא מזבח, בם זח. וכנגדו מזבח שהיה במתן תורה שהקריבו עליו עולות, על דייקא. ומה שמקריבים על המזבח נקרא 'במה' (קודם המשכן והמקדש שהותרו הבמות), במה, מב-ה. ועיקר ההקרבה לעשות ריח ניחוח לה'. בחינת בשם בושם. בם-ש.

ובקלקול אמרו כל הנושא אשה עולה לגדולה, ונשא עשיו את בשמת, בשם דקלקול שהיו מקטרים ומבשמים לע"ז על מזבח, מ-ב כנ"ל. (רל"א שערים ערך מ-ב)

בושם והיפוכו בואש

השורש למידת ה'בושה' ממידתו של יצחק אבינו, פחד - יראה. וכלשון הפסוק 'למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטא'.

יצחק אבינו יסודו מיסוד האש, ולפי זה בושה נקראת מלשון בה אש.

טבע האש לכלות את הדבר. ובפרטות יותר לפעמים כאשר הדבר מתכלה נוצר גם פגם של סירחון - בואש.

צד התיקון כאשר האש מכלה דבר נולד 'בשם' "ריח ניחוח לה'", אולם בצד הקלקול נולד 'באש'.

הבואש שנוצר הוא הבחנה של מדרגתו של יצחק במדרגת הבושה. שכאשר הוא בוש נעשה בו בואש -הסרחה. אולם ע"י הקרבן מתהפך הבאש לריח ניחוח לה'. (בלבביפדיה מחשבה ערך בושה)

מדרגת בושם בקורבנות

צורת הבישול באופן של 'מים', הוא שיש סיר המכיל בתוכו מים, ומתחת לסיר יש 'אש'. בעומק זה נקרא 'עושה שלום במרומיו' - אחדות בין מים ואש.

יסוד התפיסה הנקראת בישול, היא לקחת דבר שיש בו מים ונוזל והאש מאדה את הנוזל ועל ידי כן המאכל הופך להיות משובח, 'מצטמק ויפה לו'. זה נעשה כאשר האש גברה על המים בשיעור הנכון.

באש זה מלשון 'בא אש' הוא בא באש. כאשר דבר שיש בו נוזלים מתקלקל הוא הופך להיות בואש. כלומר הנוזלים שאינם של תיקון הופכים להיות באש.

ולכן נאמר במן כאשר הם לא אוכלים אותו, הוא הופך להיות מים והוא הופך להיות בואש. זה הקלקול אם המים גוברים יותר מהשיעור הראוי אז נעשה קלקול של באש.

הבישול פועל לסלק את הבואש. הוא מסלק את הלחלוחית של המים מעבר לשיעור הראוי ומתקן את אותו בואש.

בעומק מה שמתגלה בביהמ"ק שהבשר בביהמ"ק הוא לא במדרגת באש רימה וסירחון, אלא להיפך במדרגה 'בשם' זה מדרגת הקרבנות בביהמ"ק כל השנה כולה "ריח ניחוח". (בלבביפדיה מחשבה ערך בשל - בשר)